

Publ. teinmela
disertatsioonide kogumik

Noorsoo kirjanduslik
looming
noorsoopsühholoogia allikma-
terjalina.

A. Elango.

PEDAGOGIKA
ARHIIVMUSEUM
FOND K37635

Tartu-Wien. 1930.

Sisu.

Essõna.....	Lhn 3
Noorsoo kirjandusliku loomingu liigid.	9
Päevaraamat	16.
Ilukirjandus	45.
Kiritoöd	53.
Materjali kogumine	83.
Materjali kasutamine	89.
Tarvitatud kirjandus.	97.

Inimese hingeelu nurija enda uurimise esemele võib ligineda kolme teed mööda: elamuste, ilalpsõnamuse ja loomingu (hüste) uurimise kaudu, millele vastavalt võime eritleda 3 hingeeladuseleku meetodit: endavaatlus, võõrvaatlus ja ~~hüste~~ ^{tolgatus} ~~uurimine~~ (Seutung).¹⁾ Võime nõus olla K. Bühleriiga, et igaks neist meetodist on omajagu vigastusi ning et hingeeladus kirjuna ühtegi neist ei saa vältida.²⁾ Olenvalt muutuvast alast, mille osutub võlpskamaus kord ühes kord teine tee. Sennime psühholoogia teatavasti päätohu on astand kahela esmesele: enda- ja võõrvaatlusele, sejuures juba varakult alles teadlik püüdest, mis kummalgi üs sesarvad. Noorsoopsühholoogias need püürid on veelgi kitsamad. Endavaatluse tähtsamist sümptomitest on see asjaolu, et uurijal, kes tavaliselt seisab juba kirjumas

1) Vt. ligemalt K. Bühler. Die Krise der Psychologie. J. Fischer, Jena. 2. trükk, 1929.

2) Ibid. lhek. 29.

~~see~~ aastars, enda nooruse kohta on tarvitada vaid mälestu-
 sed, ^{ent} ~~si~~ ähegi teise eavahemiku kohta me mälestus pole
 petlikum (võlge arvatud mureduki varane lapsepõlv), kui just
 nooruse. „Tehm ei mäleta kunagi murekat“, ütleb soome
 vanatona, ja minnenegi enda noorusest, selle otangust ja
 võitlust, mis talle kunagi näind nä tõhtsama, hõlise-
 mars aastars omab vaid võllemisi ähman ja auelose
 pildi.)

Võõrvaatlus, mis eriti vilgakaks on omutund
 lapsepsühholoogias, noorte juures on väga raskesti hõstatar
 iga nundaks mitte kunagi anda täht selgust nooruri kogu
 hingest. Nagu mõnigad õnnestund katsud näitavad (H. Kefzer,
 K. Reininger, J. Hermann) on se meetod osalixelt rakendatar
 ka veel elupõlveteedi kohta, vähemalt mõnigati aladil,
 kuid siit põäle muutuvad noore nimese eluavaldised
 seerõra mitmekesiseks ja komplitseerituseks, et vahetu
 vaatlus parimalgi juhul saab piirduda ainult mõne
 kitsa vialaga ja sidagi kiritava järjekindlusega. O.
 Kupsky poolt väskatud reaal³⁾ nooruri kore eluavaldised

¹⁾ Sidatama arvab ka W. Stern, vt „Die Quelle“ 80. aastak. #81, ~~80~~.
 Wien, 1930 ja E. Spranger - Psychologie des Jugendalters, Quellen u. Wege, Leipzig,
 1928. ltk.

²⁾ Zur geistigen Entwicklung des Jugendlichen. Neue Bahnen, 33 ak. #3.
 ltk. 70. 1920.

temale ligedalsusjate poolt üles tõhendamata (^{kordumalt} nagu see sündinud
võrkelaste juures) jääb igalalhes alaliseks saavutamata. Mõt-
lari tuleb arvestada sellega, et puberteediga algav pöördu-
mine sissepoole (Spranger) hingele raskuspunkti nihutab vöö-
rale vahetumalt tajumatuks sissele aladele, mis välises üldpöös
annult kaudselt ja väga ebamääraselt kajastuvad, mis et ^{puhke-}behavio-
ristlik vöövaatlus noorsoopsühholoogias isegi kõrgel paremal
juhul ~~järe~~ annaks väga pundulise tulemusi. Samal põhju-
sil peab noorsoopsühholoogiline eksperiment, misalgu kui
se üldse on võimalik, pöörduma ainult kõrge perifeers-
maga.

Väga rohket tarvitamist on leidnud enda- ja
vöövaatluse hürsod ühendav anekdoteetod, entisest
saadik, kui St. Hall avaldas enda, praegu ainult üllil
metodile põhineva, standard work'i.) Selle meetodi abil
on võimalik saada materjali väga laiadelt hulkadelt, ent
sari on selle materjali väärtus. Kui jätame omisohal
kõrval küsimuse, kurovõit noorus üldse suudab enda hinge-

asjalikult, et vaadeldes ja selle kohta teatid anda (sellest tagapool), ei tohi ometi unustada, et oim materjal, mille toelikuuse kontrollamiseks meil võimalused puuduvad, tuleb rõxult, selle "teadusliku siidametunnistuse" kohta meil pole mingerd tagatist ja kellelt me asjata ootame, et nad olgu anonüümsele, olgu nimelisele vaismuspoognale oma hinge n.ö. valaksid põhjani välja, eriti, kui prame silmas noorukale oke karakteerset kinnust ja endamaskuermise tungi.)

Ankeetimeetodile väga sarnane, kuid palju riigavam on kavandlalt alles korjemasel ajal, eriti lüheni psühholoogilises instituts rakendust leides anank
neeside meetod, mis seab silles, et katse korraldaja katse-
isikuid suulise korduse ja süstemaatilise küsimusteksituse
teel piinab juhtida enda hingeelu vaatlemisele, eriti
mõeldumeelele ning avaldamisele, kusjuures
kõik katsesikud avaldised võimalikult täpselt proto-
kollitakse. 3) Sel teel saadud andmed on palju
täpsamad ja usaldatavamad, kui sageli väga laesoo-
mised ja pöördandmed ankeetvastused. Samuti on

J. E. Spranger, Chk. 53

2) ~~Haldemata~~^{Kõrvaldada} väljatöötuse ja rakenduse valitsesse su
Praxise loomine

Искрас, ехита

metod sai alles 1929/30 a. droni psühholoogides metoodis ühendusis noo-
seksuaalpsühholoogiaga. Osalet vt. Ch. Bühler, Das Seelenleben des

sexnaalpsycholoog, 1ste nummerstege. 'Osalt vt. Ch. Bühler, Das Seelenleben des

andlustatud kätte korraldaja ja katsesõnu uskest aru-
saamine, kuna on võimalik istuda täiendavalt küsimusi,
anda lisaseletusi jne., millel on võimalused ankeedime-
todi juures pünduvad. Kui kätte korraldajal nõrda
lõpetada leida kullaldasel määral sõnust, kelle usalduse
osalne ta on, siis võib ta sel teel pääsda ^{teise} ~~immuse~~
hingeleule vist küll ligemale, kui vähegi teise meetodi
abst.

Loetletud meetodite täienduseks, osalt ka
pats iseseisvana, on viimasel aastakümnel eriti rohkelt
rakendust leidnud kolmas päämeetod: noorurite
teoste hingeteaduslik analüüs. Sarnastena teostena
tulvad arvesse pääasjalikult kaks suurt ja mata-
jalirahket rühma: joonistused ja ryanduslik
looming.

Nii nagu sõna «looming» tähendab kord te-
gemist, akti (loomine), kord selle tegevuse tule-
must, produkti (teos), nii ka hingeteadus noorsoo ryand-
uslikele loominguile võib suhtuda kahiti: kord ta võib
võtta enda uurimise esemeks ~~teose~~ ^{selle} loomingu, kui teatava

noorsootiibi juures isenev endokristise vöö, vaadeldes seda kui omaette ala korraldab nooruse terve elu- ja tegevusaladega (sotsiaalne koostelu, õpingud, leitiivir jne.), otsustab vastust pääasjalikult küsimusele: kuidas? ja miks? Teme kord ta võib selle loomingu produkte - teosid kasutada tunnustajatena, allmaterjalina, mille tõlgitamine ja analüüs talle võimaldab otseselt noorsoo hingelisse arengusse üldse ja selle mitmesugustesse riialadesse (kultuuriline võlgendusvõime, kunstiline kujundusvõime, loodusvaatlus, usulised ja usutõelised tunded jne.), misostigi geneetiliselt kuivka differentiaalsprikholoogiast suuikohalt.

Esimesel juhul nurga tähelepanu pöördub esmajooneliseks kirjandusele (sõnakitsamas mõttes), teisel juhul aga astuvad ta huri keskpunkti päevaraamatud ja tised endapiktimused.

alles noorsoo kirjandusele loomingu suuikohalt juba vaadeldud (kui tees töös,') pordume järgnevatel lehekülgedel pääasjalikult küsimusega, mil määral ja kuidas selle loomingu produktid noorsoosprikholoogia allmaterjaliks, muid küsimusi vrrates annet mõtadammes.

') A. Elango. Eesti noorsoo kirjanduslik loomung. 1930. (käsikirjas).

Noorsoo kirjandusliku loomingu liigid.

Mõiste «Noorsoo kirjanduslik looming» on alles
 ebamäärane ja kindlaks kujunemata. Mõned tarvitavad
 seda nii laias mõttes, et sama alla mahuvad kõik noorsoo
 kirjanduse endaavaldused luuletistest kuni proolikarja-
 tõideni, teised aga mõtlevad selle all ainult sõna-
 kunstilist ~~kirjandust~~ produktiooni, n. n. luukirjandust. Kuna
 noorsoo juures vahe kunstiliste ja mittekunstiliste ~~kirjanduste~~ sõnaliste
 endaavalduste vahel pole mitte nii suur, kui täiskasvanute
 juures ning kaotubki tihti vaatluse lähtepunktiks on poeetika-
 loogika, ja mitte esteetika, puudub võimalikkus sõnadesse
 lausuda selgusega. Kui tahame teha vahet noorsoo kirjan-
 dusliku loomingu erinevate liitude vahel, peame
 enne kõike selgitama vahetegemise aluse. Et paljalt võime
 vormi all ei kõlba, on ilmne, et mõned romaani või

novell võib olla kirjutatud päevaraamatute või kirgede vormis, päevaraamat aga mõnikord võib lõpneda novellile, loobudes traditsionaalsest välisvormist. Samuti ei saa paljalt vormi järel eraldada kvaliteetivõrd vabast loomingust: et ühed on kirjutatud vähe, teised lahtise paberite pole veel mingi alulise ega alatäiendur tunnus, vaid võib vira koguni vortulega.

Käesolevas kirjutaks endi materjale lõpnedes psühholoogiliselt, püüame sellele vastavalt sulistada ka loojusskeemi. Võtame kõrgepäält aluseks autari ja tiise omavahelise suhte. Iga tiise taga on rida autori teadvusakti,¹⁾ vsmastel on aga kaks välge: subjektiivne ja objektivne ehk vormalne ja sisuline: «muna» kui igasuguse teadvusakti kandja, kui vorm, ja «mõnikord», kui selle akti süü. Mis mere teadvuse süüks ka ei oleks, «muna» raputab sellele noka oma pitseri. Selles mõttes on igasugune nimele mõte ja tegu subjek-

¹⁾ Silega pole mingi vstatud võimalust, et ka vratsionaalsed, alateadvuse elemendid loominguksis aktis kaasa mõtavad.

tõrre, milles meie «mina»-ksa ühel või teisel kujul
 kaasa räägib, refleksiivne minaväljend (Tchansdruck).
 Millest me näit. kaci kirjutaks, olgu katud või solu-
 mata kõnes, ksa selles kahestub me «mina», olenevalt
 kirjutise siset kord tugevamini, kord nõrgemini (et
~~minaväljend~~ loogilisest mõtlemisest juhitud siirekti-
 vites kirjutistes subjektiivne «mina»-element on nõr-
 gem, kui tundmuspärasel meeleoluliinil, on aru-
 saadav, et täiesti ei pundu ta isiksuseks). See kaadne
 kaasahel~~emine~~ on amusev vorm, milles me teadvusakti
 subjektiivne külg muutub võrrele sajutavaks, sest
 nüpea, kui me ta kohta tahaksime midagi otsuse-
 da, muutub ta juba me teadvus~~akti~~ objektiks, si-
 suks.

Mida tugevam kusagil kirjutises «mina»-element,
 seda ^{enam} huvi pakub ta hingeteadlasele ~~ka~~ üldelt vaadates.
 Lühivõtte sõnakunst, kus objektiivne element sageli võna
 tahaplaani jääb, seab min. võrre.

Erilisi teadvusakte moodustavad need, mille
 sisuks on me endi isik - endateadvuse (Selbstbewusst-

liiga kuivaks, öudaks, igavaks, kuna kaugel olei mitte iga, liiguti veel noore, autori tööliste kogemuste tagavarast ei jätka pikema aja tööle sissustamiseks.¹⁾ Nii võiksime kahtlud üldistusega öelda, et endakujeldise siloomustab autori töötahe, miniväljenduse — kunsti-või elutahe²⁾

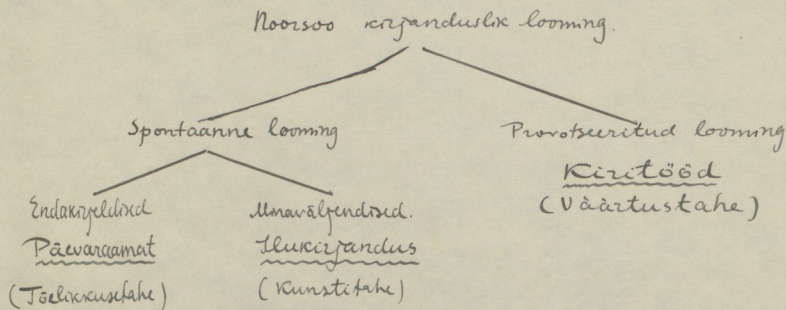
Ülalolev vahetagemine põhjeneb autori ja tööle sisse suhtel. Kui aga aluseks võtta loomingu protsessi ja autori vaheline suhe, siis võime teha vahet spontaansel ja provotseeritud loomingu vahel. Kuigi ~~suure~~ vaevalt läheb korda tõmmata nöörisigelt vahejoont (kui mõni küpseks kirjanduslaseks on juba autori enda teadmata olnud „provotseeritud“ mõne teise teose või isiku läbi!), eraldame omelti provotseeritud loomise sügusid teosed, vaatamata nende

¹⁾ Osa autore täiesti teadmata võltsivad autobiograafilisi kohti endi teostes, et need teose tegelaste taga ei tunnetaks ära. Üheks karaktersemaks võttes sel alal on esimesine vastasvõitluse näol - n.n. vaimne transvestitiim. H. F. Giese. Das freie literarische Schaffen bei Kinder u. jugendlichen (1928). lk. 227.

²⁾ H. F. Giese (lk. 87) arvab, et kunstiteha mõneks põhjuseks on, mis kui kirjutanud analüüsiks on teiste eluajaga. Mille näol, et sarnaselt, pühul see ei pruugi täiesti, kuna pühitakse kirjutada sama „elusasti“ kui eluajaga andja. Muidugi ei ulata noore autori kunstiteha kirjutada kunstniku omanäi.

soovile ja vormile, mis on tekkinud mitte autori enda,
 vaid mõne teise soovil või asutise (praktilises haralasti
 õpetaja või matemaatikagrupi teadlase) teadlikul alga-
 tusel ning enam või vähem ettemääratud tingimusi-
 s (olgu antud kas teem, vorm, prookus, kirjutamiseaeg
 vms.). Seejuures hoiavad võrrad olla vastavalt soovile,
 väga lihtsased kind endavõrdeldistele, kind minaväl-
 fendistele, ent eraldav moment peitub nende
 provotseeritud algupäras. Kuina nad autori
 teadvuses haralasti on seotud kirjutamisega soovust,
 kelle mõtlemisel need kirjutatakse ja autor sellest
 soovuga haralasti mitmeti olenevusvahetavas (eriti,
 kui see on oma õpetaja), astub sisse esile uus mo-
 ment, mis määrab hoiu iseloomu — hää meeldida
 (mõtlemisele), hää kirjutada „hää“ töö, s.o. selline,
 millest mõtlemine „hääks“ peab. See meeldimishää-
 vus haralasti teatud teemade väljastamisele (kooskirja-
 töös enamasti kord on suured moralistid!), teatud
 väljendistele eriti sagelasele kirjutamisele ning hoiu väl-
 mulle jne. (vt. tagapool). Kõnekuuõhes saame järgneva

liigitelu:

Päevaraamat.

Noorsoo spontaanste endakirjeldiste pääasenda-
jaks on päevaraamat. Pääle selle kuuluvad ka ka kirjad
(niipalju, kui need pole puhtasjalikud ^{äruvõi} vahetkirjad) ja auto-
biograafilised ühestähendised (memuaarid). Autobiograafi-
liste ühestähendiste all antud korral on mõeldud enda-
kirjeldusi tagant järele, aga kahta, mis juha ammu on
mööda. Seda laadi endakirjeldust vtjelavad haralasti va-
nimad inimesed, kes jooksvast elust tagasi tõmbudes
enda mineviku süvenevad. Ent pole võmatu, et seda
teevad ka noored, näit. endi lapsepõlve suhtes. Mõnikord
se võib liituda päevaraamatuga ja sulada vaimasiga
täiesti ühte.¹ Nii või kirjutati - oluliseks vaheks päevaraa-
matu ja autobiograafiliste ühestähendiste vahel jääb
see, et inimene kirjeldab pääasjalikult kaasaega, mine -

¹ Ch. Böhler. Das Seelenleben des Jugendlichen 1929. lk. 8.

minerikku. Ning see ongi, mis autobiograafilised sõltused
 olid, olgu noorte või vanade omad, psühholoogia
 seisukohalt teeb palju vähem väärtuslikuks, kui on
 päevaraamatud. Tagant järele, mõnikord isegi mitme-
 kümne aasta tagant, sündmusi ja elamusi kirjelda-
 des inimene on mõndagi unustanud, mõndagi aga võib
 ta isegi tervis valguses, kui see omal ajal täpsusest olgigi
 nagu ta seda silmal nägi. Et taralasti mitte unustada
 ja põhikud elamused unustatakse või fantaasia
 loomaga ümbritsetakse — sellele on psühhoanalüütikud küllalt
 vaimu tähelepanu pühendanud.)

Kirjad on küll samuti kaasaegsed, kui
 päevaraamatid, ent nende psühholoogilist väärtust
 vähenab asjaolu, et nad taralasti on seotud mõne
 välise otstarbega ja on määratud lugemiseks teisele
 isikule. Kirjade kasutamist hingeteaduse allikmaterjalina
 raskendab m. s. ka see, et nad enamasti pole mingid
 tõrnuvad, vaid loetavad taralasti kas mõne teise kirja
 või mõne teise elu juhtumiga, mis kirja saajale
 on teada ja millest kirja autor seepärast läheb kergelt

1) H. W. Gruhle võeti autobiograafie väga ajaliku kriitika alla enda *Handb.
 "Autobiographie und Persönlichkeitsforschung"* eksperim. psühhol. kongressil Leipzigis 1923. a.
 Vt. Bruckert üleriid. Kongress f. exper. Psychol. Leipzig 1923.

mööda, mistõttu võõral teadlasel on suuri raskusi kirja
orge tõlgitsusega. Paremini on suinõrk, kui ühel ja
samalt inimeselt on käepärast nihesti saaditud kui ka saadud
kirjad ja veel paremini, kui ka päevaraamat. Tähele-
paneks võtta võivad kirjad mõnikord osituda väga
väärtuslikeks materjaliks, ent ka ~~ma~~ ilma sellest nad
mõnikord ei jää omalt psühholoogiliselt väärtuselt palju
alaha päevaraamatust.¹⁾

Päevaraamatuse kirjutamine on nooruslike karak-
terseks endavalduse vormiks. Sõnajuures korduvad samad
põhifunktsioonid, mis kuuluvad puberteediea iseloomulik-
kude omaduste hulka: isoleerimis- ja iseseisvustarve, üm-
bruse vaatamine, igatsus alevatute inimeste järele ja tegele-
mine intimitate küsimustega.²⁾ Lapsel on endiselt
reflekseerimine võõras. Puberteedi töö endaga kaasa mitte
ammugi „minna leiutamise“ (E. Spranger), vaid ka kaldumise
ning osuse enda endarefleksiooni sõnades väljendada.³⁾

1) On kirje, mida üheski saadeti ära, vaid kirjutatakse
enda „südame kirjutuseks“. Seetõttu kirjad pole niisugused, mis päeva-
raamatuteks, kuna puudub kirjedele oluline moment: teadvus
kirja saajast. Samuti võetakse silda, et päevaraamatusekanded mis
on tehnikad, kuidas tegemistega, need mõnile teinule inimesele lugeda anda,
pole niisugused, kui kirjad.

2) Ch. Bühler: Zwei Knabentagebücher lkr. 18.

3) W. Stern: Anfänge der Reifzeit, lkr. 1.

Hiljem kui teatud mingeline tasakaal juba saavutatud, kaotab päevaraamat taas oma tähtsuse ja ainult harvad ja karad seda läbi kogu elu. Ch. Bühleril¹⁾ näeparastoleranti päevaraamatite autoreist sissekannetel.

algasid:

lopetasid:

enne 13;0 M. 16 % N.¹⁾ 19 %

13;0-14;11 " 16 " " 35 "

15;0-16;11 " 37 " " 35 "

17;0-18;11 " 21 " " 8 "

enne 15;0 M. 5% N. —

15;0-16;11 " 21 " " 23 %

17;0-18;11 " 32 " " 19 "

19;0-20;11 " 32 " " 39 "

üle 21;0 " 10 " " 19 "

Samuti oli sissekannete Ardeus suurim küpsenusaas — 13;0-19;0 vahel.

Kui suur % inimesi ^{nooruse} üldse päevaraamatit peab, selle kohta pole eriti mingeid usaldamisväärseid andmeid ega pole neid ka ~~eriti~~ kõrge saada, kuna see on tugevasti erinev hariduse, sotsiaalse miljö, ajavahem j.t. mõjuvõtte kohaselt. Ch. Bühler³⁾ paari juhusliku ankeedi põhjal leidis ülle % olevat esimese kord 60, teise kord 66, kuuskuus- ja naistliku enamusele võrdselt intresse oli. Pikkemat

2) M = meessoost, N = naistsoost.

1) Das Seelenleben d. Jugendl. Ch. 2 j.e.

3) Zwei Knabentagebücher l.h. VII

auga jatkasid nest pövaraamatupidamust ainult $\frac{1}{3}$.

Ka selle kohta, miks pövaraamatut peetakse, puuduvad kindlamad andmed. A. Busemann¹⁾ loetleb seks rea põhjusi, ent need on lüga kunstlikult tuletatud ja empiiriliselt täistamata. Kiisimus on, kas selles üldse minguid konkreetsed, kindlaprobleemi põhjusi on, vähemalt kirjutaja teadmus vaevalt. „Sünnestul maha, ja kirjutas, kirjutas mitte et täita mõnd ühthõlmavat või etteasutatud ülesannet või et tervete midagi teha, vaid oma endalegi silge otstarbata. Mõnikord täidab teda kirjutelm, sellega endale oma elamusi alla hoida, mõnikord soovib ta veel enda tegevust implicit selmi et teha ja õigustada, enamasti palgas tung end väljendada enda eluga seotud asjust.“²⁾

~~mlha kiitamine? end nooruse nähtavasti üm-~~
~~guuse endoleplussiooni ja vaimse endalahastuse käsimine, et~~
~~see saab teha noori mingi ühhe põlvkonna jaoks. Tähtis~~
~~sooja, talale~~ Suguline küpsimine ja sellega kaasaskäiv vaim-
 line endalahastamine saab noorusele nähtavasti ümguuse

¹⁾ A. Busemann. Die Jugend im eigenen Urteil, Chr. 229

²⁾ Ch. Brühler. Zwei Knabentagebücher. Chr. VIII.

nom ja osamise järele allikaks, et ta enam, kui mi-
 du igatsib kellegi poole, kus teda mõistaks, kellele pöörduda
 oma häda.) Kui ei leedu sellekohast reaalselt raskust, siis loomakse
 see se endale - päevaraamatu näol. Sellest see sagedane pöördu-
 mine päevaraamatu, kui enda parima sõbra, kui armsama jms.
 poole, mida nii kätte võtta leida noorurite päevaraamatute
 lühikolgit. Nii näit. kirjutab ~~nt~~ mulle usaldotud päevaraa-
 matu autor (M. 15; 10): „O, minu päevaraamat, minu armsam
kauaks, väga kauaks unustasin sind. Alles nüüd, kus hõda kaunis
loogelal, tuled sina ~~just~~ mulle meelde.“ Sõnasekandid selle päevaraa-
 matu katkevad sageli pikemaks ja lühemaks ajaks, ent alga-
 rad teas, kui autor on koormamas mingi erakordne mure. Nae-
 gu koks esimesel sõnasekandidil päält vahetage, on kumbrise pühimused,
 mis näitab, et päevaraamatus kõigepäält norutundel mahakäi-
 mist otsuvad.“)

Nii nagu nooruri kogu osamine käärimine minu maa-
 rma eest on peidetud enda hinge sigarunne, nii ka poeetiku
 lühikolgi piiratakse oma hinna eest hõrda varjul võõraste silmade

1) F. Fock ja H. Hefzer piiravad sellega ületada m.s. noorusliku reli-
 giooskultuuri algel. ArgisB. 62, 1928. Chr. 419 j.e.

2) Näib, nagu oleks see aspekt ainult eksistentsi vana selle materjali kasutamisel
 kus noorusel armastavad kuni hõlma melankoolseste rõõmepäevade (Spranger, Böhler). Kõs
 pole se lihtsalt sellist, et teostis mahakäimist otsused kui kirjanduslikus loominguks,
 et see ei võimaks vaimund unustada neid ~~et~~ unustada neid?

est, kui mitte muuda, siis salakirja abil need kirjutajale lugematuks
Aches.

Tahtsat osa päevaraamatute kirjutamisel etendab kõrge
väärtus, mis noorur enda elamustele ja refleksioonidele omis-
tab. Need midagi erakordset ja annulaadset nähes ta peab töö-
lohes kaotuseks mitte ainult endale, vaid enam veel põel-
maatmale, kui need jäljetult ununevad või rühes temaga
handa varisevad.) Olen kindel, et nii mõnelegi noorele
päevaraamatukirjutajale enam kui üks kord on kangastund
pilt, kuidas ~~ta~~ mõnekümne aasta pärast (pääle ta surma)
sema päevaraamatut loetakse ja ta mõtete suurus ja
olulust ning ^{ta} elamuste, sügavust mõeldakse.

Et intellektuaalselt ^{kaaluks} ~~kirjut~~ /enda elu/ kirjalikult
fiksatsioonides enda «mina» suhtes kordemini selgusile jõuda,
või pedagoogiline piirid sel teel endale kasvatavalt
mõjuda ^{eristeks} päevaraamatukirjutamise põhjusteks oleksid, nagu
olevad mõned uuringud,¹⁾ näib mulle enam kui kahtlusena,
kui selleni on noorur ^{mõistusega} ~~hõlpsalt~~ vähe kalkuleerin, vähemalt päevaraamatut

¹⁾ Enda elamuste jäädvustamistahet noorurid sageli mainivad
^{endi} ka elu- ja kasvatusliku loomingu põhjusena.

²⁾ A. Busseman. Die Jugend im eigenen Urteil, lks 229. O. Kupper. Tage-
bücher von Jugendlichen als Quellen zur Psychologie der Reifezeit. Päd. B. Arb. 211, lks 172, 173.
Ch. Bühler. Das Leben und die Jugendl. lks. 6 ja.

kirjutades.

Aluseks võttes päevaraamatukirjutamise põhjusi ja sellest tingitult autori suhet enda päevaraamatule, võime rühkes O. Kupry'ga¹⁾ korr päevaraamatukirjutajad jagada 3 gruppi. Ühed, tavaliselt nooremad, peavad päevaraamatut mingi väliste tõuke mõjul: näit. nad saavad kirjutusena slusas mõttes raamatu rühk ergutusega sama enda elu tähtsamad sündmused rühse märkida, või näevad mõnda kst päevaraamatut kirjutamas norg matuvad kida. „Sedalaadi päevaraamatud jätkavad vähe võimalusi noore inimese enda mõtete ja tundmuste väljendusele ja rühstikuhindised on sageli väga kurvad norg banaalsed“ arvab O. Kupry (lhek. 134). Vähe meupärast ja mituimi osaldavama pole autoritel põhjust rühseid päevaraamatuid eriti varjata, vaid nii mõndagi neist võime ^{näha} olgu omataolis-
te, olgu vanemate rühste rühse ^{sellest} pühit uhkeldumas. Ent selline suhtumissviis harva ulatub tõelise rühsemisrühse: sama jõudes need autorid kas laskuvad päevaraamatut

^{von Jugendlichen}
1) Die Tagebücher als Quellen... Pd B Arb. XIII, 134 je.

kirjutamast või muudavad endi suhet ^{sellega} nri, et oleme sunnitud
nord oot pööle arvama teisi või kolmandasse gruppi.

Teise grupi juures päevaraamatukirjutamise põhjused
on enam sisetised ning sisetekandid, selle asemel, et kiirelt regis-
treerida välisele sündmusele, enam kirjeldavad autori tundeid
ja mõtteid. „Mõistehendid, mis alguses olid vaid märkused
ja näbistrid, muutuvad vaatluseks ja väliste elamuste ning
sündmuste kirjeldamiseks asemel võtab sisetunde, tõeine elamus
rohkem enam ruumi.“¹⁾ Sellise murrangu rajamaal tähtsasti
on mingi eriti sigavasti mõjuv juhtum: isemene armastus,
sigav mure, meelolurikas res vms. Selliste päevrute aval-
damisega võõrastele ollakse väga ettevaatlik, kuna nimika-
pastub autori „hng“, see mis tahab jääda varjule oma
kolbr – maschi taha.

Kuna ka seda liiki päevruteid seloomustab sise-
kannite korraparatus, n.ö raamatu suund, mis paneb ^(mõnikord) kirju-
tama paljast kohustundest, ilma et selleks sisetunde tarvet
oleks,²⁾ erineb kolmanda grupi päevr. teistest seepoolest,
et siin sisetekandel ei tekta enam raamatusse, vaid juhuslik.

¹⁾ O. Kuper, i. b. d. l. h. 134.

²⁾ Eriti sisetunde paneb see selma üles minud korraparatuses pae-
varaamatus, kus mõnikord registreeritakse nri: kõrge tühjemaad sündmuse,
et aga paar mitte vaheli ei peaks. Kirjelad sisetekandel sisetunde, mis, et peidusele mõ-
nede sisetunde mis allutatakse mit sisetekandel vabanduse ja andeksandusega pae-
raamatuse üs.

kale paberile, lastistele lehtedele, mõnord rügi kalendri
 või mõne trükitud raamatu ~~raamat~~ äärtele. Sam pole
 sundmas enam mingi väline figuur vaid puhtsõnne
 endaavaldustarve.

Kuigi paljudel päevaraamatuvõtjatel need kolm
 loxi on vaid arengustadiumeks, kusjuures esimene vastab
 selgubertuudole, teine pubertuudole ja kolmas adolestintsuile,
 ei saa me need üldiselt omni sümugustena vaadelda, kuna
 on kollalt ka need, kes algust lõpmi kuuluvad ainult
 ühte teatud gruppi.

Hingeteaduse sümugushalt huvitavamad on kahe viimase
 grupi ülestähindused. Mis sümugund päevaraamatud noorsoo-
 psühholoogia allkmateryalina üti väärtuslikuks teeb,
 on nende spontaansus ja kontinuitet.

Sellal, kui ankeet ja eksperiment ~~muudavad~~
 endi väliste vormidega nooruri mõjutavad ja sageli umbusk-
 liseks, kinniseks muudavad, on päevaraamatusisikanded
 omalt alguporsalt spontaansed, ainult autori enda jaoks
 määratud, seetõttu irasemeelsemad. Päevaraamatu näol
 noorur loob endale säbra, millele ^{arrab pühitvat} ~~paht~~ kõik enda

~~----~~ sidamelt; seetõttu kaastuvad sinu hingeelu palju
 sigavamad kätad, kui ihegi ankeidi vastustis või eksper-
 imendis. Minule enda päevaraamatit usaldand M. 15;5
 kirjutas näit. ~~enda päeviku~~ selle eessõnas: „Ole teinatanud
 sina, mu päevaraamat, mu kultivate, kurbade, võt alla ka
 rõõmsate laprepõlve päevade mõlestus! Ole teinatanud igavesti
 ja aata tulevasel päeval vanu mõlestusi minus. Kurvad on
 need mu noorepõlve päevad, kurd sda armsam saab nende
 mõlestus olema, mida sina, mu noorepõlve sõber, edasi kan-
 nad. Armas ja kallid saad sina, mu päevaraamat idexkord
 olema! Kõik fahan sinusse kirjutada, ~~kõik~~ saladused peavad
sulle kanda olema, mida sa pärast pead mulle mulde
 tuletama. Tuleb aeg soommate võõras sind ilma lubata
 sinna, perda siis need saladused, muunda tihed arusaama-
 tusteks ... Amult minule avalda oma saladusi... amult
 minule, sinu truule sõbrale.“

Ankeet ja eksperiment kaastavad nooruri hingeelu
 amult teatud antud momendil, päevaraamatus see

1) Ch. Bühler. Zürcher Knaben tagebücher. Die Tage, Das Seelenleben der Jugendl.
 lka. 10 te., O. Kuiper, ibid. lka. 137.

2) Endi kurbuse ita kurdab enamik päevaraamatite autoreid. Sellisel
 kures põhjust: 1) päevaraamatuse kirjutamise enamasti just suure sunnol, et sda
 vangistada ja 2) kerkse enim ssekkandid puberteedias, vahetumalt päle negatiivse
 faasi.

sirnit aga pidevalt, lüti kumde ja aastate.¹⁾ Sõn on võim-
 alise varemõeldut täiendada ja korrigeerida, näidata
 ka enda teeni külgi, kui see, mis võib alla domineeris
 ainult teatud momentidel. Ent pääasi — sõn kajastub nooruri
 hingeline areng, kudas üks elamus teisele järgneb ja elamisega
 seotud on, kudas need elamused aastatega muutuvad ja
 milline tähtsus neil on sildistamise kujunemisel. Sõn on
 antud n.ö. psühti-läbilõrge nooruri hingest. Paljude psü-
 varaamatute võrdlus aitab valituda juhuslikkust ja liinlik-
 kust, võimaldades näha osa tunda, mis on loomaldatud
 ja võlt; annab n.ö. risti-läbilõrge.²⁾

Pävaraamatumatryali ^{noorsoo} (psühholoogilise väärtuse
 hindamisel suure tähtsusega, kudas vastame kaks sel
 puhul esilekirkuvat küsimust: kuivõit pävaraamatu
kirjutamine on karakterne kogu noorsoole ja kuivõit
kaugele ulatab nende autorite töetähe.

W. Stern, O. Kupky ja O. Tumlitz on arvami-
 sel, et pävaraamatut peab ainult väike osa kirjandus-

1) Ch. Brähler. Zwei Knabentagebücher, ltk II, des Seelenleben ... ltk 10.

2) Kui võit tähtis see on, täendab O. Tumlitz'i tähelepanek (Rufjahre I, ltk II), et
 noorurite enesetunnetus on väga muutlik. Ühele arvestele vastates õpilased tulnud tema
 juurde kurtis, et nad ei tea, mis vastata: vastused, mis nad õhtul endi parima aratund-
 mise üle aninaksid, õpetajad juba järgmisel hommikul veel võrdul läbilõrgeusest
 eladuseks, valiste nähtuseks.

lõivude ja teoreetiliste huvidega noori, kura laste hul-
kade praktilisimad harrastused selleks aega iga tarvet
ei jätta. „Amult murdosa noorsoost kirjutas päeva-
raamatut. Maa- ja töölisnoorusele see sõda väga harva,
ent ka oppra noorsoo hulgas tunnevad amult mõtisk-
lejad ja teoreetilised naturaad end kutsutud olevat
endi elamusi ülestähendama. Tegeratist noortest inimes-
test sisab endapeegeldus kaugemal, nad tarvitavad endi
vaimujõude võitluseks ümbrusega ja kurgi nad vahel
—muidugi harvam, endi rixuga ja ille ümbrusega tege-
levad, siis kaitse nende teolisuunatud kalduuse vastu,
lasteuda endi mõtete ja tundmuste pakkaduse kirja-
loekudesse analüüsidesse.“) Samuti kirjutas W. Stern³⁾:

„See on vord teatud tüüpi noorured, kes vajab
päevaraamatut, et end hingeliselt vabastada ^(väljendades ~~enda~~ ~~enda~~ ~~enda~~) ja ~~kirjutada~~
(um sich selbst zu entlasten und darzustellen); noorute
suure enamuse kohta, kel sõda tarvet ei ole, võiksida
nende tung ^{väljenduse} ~~enda~~ ~~enda~~ ~~enda~~ järele juhib kirale teele

10. Tumburg. Refexjahre I. lhek. 6.

3) Anfänge der Refexjahre lhek. 3.

(näit. tants, muusika, füüsilise jõu väljendused), pole
 need karakteristlikud, mis me päevaraamatut-polevate
 noorte mõneste kohta üles seada võime, mitte täiesti
 maksavad." Ka O. Kupky') arvab, et aktiivseimad noor-
 tel ei jätke aega ega kontsentratsioonile päevaraamate
 probleemideks. Tütarlaste juures tulla seda enam ette, kui
 poiste juures (lhek. 141).

Sennikui, kui konkreetne materjal mingi ühisk-
 aspektilise uurimuse alla koostamise kohale puuduvad, jää-
 vad üldaloodud kahtlused mureks ainult oletusteks, samuti
 kui nende vastuvõetavaks. Kindel on, et päevaraamatukirjuti-
 jate protsent vastavalt biosfäärile suuresti kõrgub, kuna
 ühgi tööalisesnoorsoos ei tehaks see enam mingi haruldus
 olla, kuna virmasel ajal (võlt noorsoolõikumise mõjul)
 vaimlised harrestused ja kultuurprobleemadega mingi enda-
 refleksioon nendevõrki rühkidesse levivad. Amuriseks komarut⁴
 andmete nägal püstitatud protsendimääraks on Ch. Bühleri
 oma (vt. esipool) ja see on rõgatahes küllalt kõrge.

*) Ed. Psarb. lhek. 133

Olgu küeldes on, igal juhul jääb püsima Ch. Bühlri)¹⁾ väide, et kurgi pävaraamatus kajastuks ainult selle noorurtiibi hingeelu, siis see vähemalt täielikult ja ussute väljenduste ettevaatlik ning kriitilis-võrdlev kasutamise annab meile üldise ülevaate, mida me siin saavuta isialgu isegi teise meetodi abil. Samuti oleme orgustanud jagama O. Kupky²⁾ kahtlust, kas vahe kirjandusloku ja mittekirjandusloku, teoreetilise ja tegelise tiibi vahel ongi nii väga illepääsmatult suur.

Tuine küsimus, kui võrd kaugelt ulatab pävaraamatute autorite teesake, langeb kaheks; vaatleme korripäält, kui võrd nad tahavad alla tõelised, otsekohised ja kui võrd nad seda sundavad.

Et noorur pävaraamatus on otsekohesem, kui enamikus muus endaaavaldusis, seda tõdesime juba eespoolgi. Vähemalt ta tahab seda olla, nagu nägime^{m.s.} M. 15;5 pävaraamatu esseejuhatusis.^(lk. 26) Et see pole mingi vana, tõendavad kõik teised, millel rohkema arvu pävaraamatutega tegemist olnud. O. Kupky³⁾ näit. kirjutab: „Kõrvalduse all karmatav

¹⁾ Zwei Knaben-Gebrüder lka. III.

²⁾ Pöds. Arb. lka. 163.

³⁾ Ibid. lka. 137

noorur pävaraamatul näol loob endale Sina-surrogaadi. Ta raldab enda minast teise, ideaalse mina, millele analoob kõik, mida ta rga teise minuse eest hoolsasti varjaks; ta lootused, plaanid ja soovid, ta pühimused ja kaotused, ta vaksid rõõmud ja salajane mure — kõik see võib mahareageeruda ja selle hädasõitlik tõrjumine alateaduse hoidakse sel teel ära.¹⁾ Ch. Bühler²⁾ arvab, et kuna pävaraamat pole kirjutatud teistele, vaid endale, et siendas silgusele jõuda (?), siis see püüed mõjub positiivs-vastasel ja loob „väga ausa, teadusliku sarnase toetuste“.

Et noorur pävaraamatus on otseselt, kui võib alla murda, see ei tähenda ^{aga} veel, et ta selleski oleks absoluutselt otseselt ja tähts, s.o. et ta võltsi midagi ei jäta ^{sinu} ~~teie~~ meeleka kirjutamata ja mitte midagi tahtsult ei võltsiks rga liialdaks. Kui me pävaraamatus endis kindrali laeme noorurite lubadusi, olla täiesti otseselt, siis on see rga ühes väljendis, mille tõepärasus vajab kontrollimist ja kinnitamist. Mille näib, et W. Sternel³⁾ on püüis orgus, kui ta endasjeldisse

¹⁾ Zwei Knabentagebücher lhc. I

²⁾ Anfänge der Reifezeit lhc. 2.

peab alati notuks teadusega kellest teist, millele end
 kirjeldatakse. Selleks teiseks võib olla kas enda „mõni“ mõne
 aja pärast (vt. lhk. 26 tähtsitud juhul), mõni kindel rask
^{olekuvad}
 või tulevast „biograafid.“ Niipea aga, kui päevaraa-
 matu autoris tekib teadus sellest „teist“, kaob meil
 põhjus oletada ja usuda absoluutset otsustamisest, kuna
 kindlalt olen rõhutanud, et „teisele“ vaevalt kunagi aval-
 dataks enda hingelt kogu. Igi sel juhul, kui selleks „tei-
 seks“ on autoril ise mõneümne aasta pärast, on päris loo-
 muline oletada kas tahet mõnd enda elamust, tavaliselt pinn-
 lisku, tahtlikult jätta jäädvustamata (~~on~~ mõnikord võib olla
 kartusel, et päevaraamat juhuslikult võiks sattuda võõrastesse
 kätte), kõnelemata neist kordadest, kui päevaraamatut
 teadlikult kirjutatakse selleks, et seda mõni teine loeks.)
 Ka siis, kui päevaraamatukirjutamise motiiviks on tuhe järelpõl-
 vile enda rasku „õrnat“ toendada (vt lhk 22) on tõenäoline,
 et mis mõnestki varemõelast mõttest ja faktist vaagnatase,
 monda teist taas elustatakse ^{või} ~~ja~~ loaldatud võimel parata lastakse,
 üriti niisugused elamused, mis autorile on erakordselt lugulised,

1) Et vmmene ~~p~~ võimalus alati aset leiaks, nagu oletab O. Tamm
 liz, näeb mulle enam kui kahtlane, kuni ma ei ürita, et mõnikord asi tüüsti
 mis on.

ntiimol, võrrad väga kergesti jääda päevaraamatule voo-
raks, sest „on olemas häbi ründa ees, mis mõnikord
oluliste asjade kirjapaneku teeb võimatuks.“ Nii näit.
lendub juha varem tõetustud eesti põisi päevaraamatus
ühes kohas (16;3) punane joon. Autorilt, keda ma isik-
kult tunnen, järele pöördes, mida see tähendab, selgus,
et sel päeval ta olla eemest korda enda elus sundi-
nud hõtlarlast, keda armastas. See elamus olnud selleni
logidane, nii „piha“, et ta võimalikuks ei proland seda
^{kirjalt}sonnivalgendada. V Samuti kirjutab ühes O. Kupky poolt
tõetustava päevaraamatu autoreist: „Nii vähe on mu päe-
varaamat kuulnud armastusest „tema“ vastu ja ometi just
^{oli}searmastus. Seelusest peab üles kirjutama, aga armastust ei
usaldada ühe päevaraamatu juhustloekusele.“ See oli unelm,
ilus, mu elu ilusam unelm.“

Int nii ^{otsekohene ja} (tõelike), kui noorus ka olla piinaks, kas
ta sundab end kirjeldada sellisena, kui ta on? Kui kau-
geli üldse ulatab ta endatundmine? Juha A. Busemann³⁾
juhib tähelepanu asjaolule, et kaasi on see, mis ollakse,

1) Vrdl. PdBilrb. lkk. 157.

2) See järgend on eiginen tekst, lkk. 22.

V ühes teises kohas (17;8) kirjutab sama
autor: „Pamajalukust ^{kirjutavad} kirjut on alnud päevad,
millest vaxod on, mu vähe, korkeleadev (1)
päevaraamat. Minu elu ühes suuremarst,
mööduandvamarst perioodidest on lõpet
ja onul pole sellest armugi! O, vaene,
vähe raamat!..“

endaolek (selbstsein), isegi, mis endast kaatav, endapilt (Selbstbild)
ja koguni isegi, mis endast kirjutatakse, endakirjeldis (Selbst-
darstellung). Teel erinevust võimevini lähel mõndagi kaduma,
nii et endakirjeldis endaolekust, kui võimevini all mõelda mek. mina»
sekkedena, nagu teda näeks näit. mõni kõrkenägev ja kõrke-
mõrster psühholoog, annab varel ähmas ja tihelise
~~järelpõlde~~ ettekujutuse.

Juba endapildi raleldab endaolekust rigar, ja vist
egaristi ülepaäsmatu kurstik. „Pale livaldus äelda, et minene
üldiselt korre mind asju paremini, s.o. objektiivselt argemini
tunneb, kui seennast.“) — tõde, millele luuletaja on annud nii kauni
sonastuse:

„On karge äelda, raske tunda seennast,
kui une nägematu vab mind tahe, mind.
Täit tuntuist ^{endast} ~~isegi~~ ^{ist} ~~ei~~ ^{ei} venrast,
kui vabmatu lööb ja lahumevise tund.“

(J. Suuts. Ohvrisuuts, 28)

Isimine tavulisti kareel tööd ja võtluist ei näe
ennast, ei vaatle ega pane tähele, mis sünnib enda hinges.
Annult egarus, ~~et~~ mõni rike ja häire või mõni erakordset
tugev elamus sünnib me pikemal pöördeluma meile endale
ja nii me endapilt on kateelne, lapseline, juhuslik. Tereist
poolt hoolitseb psühaanalüütikute poolt avastatud

) A. Busemann, bsd. lhr. 24.

"Verdrängungs-Mechanismus" sulle üst. st Ahtud jooned me
 teadust alust järjekindlalt tootakse alateadusse, kust
 nad annut kaudselt, kurelisti ingteede kaudu elata-
 vad me endapötki moodustavasse teadusse.¹⁾

Teine asel on me endapötki ja endasõpeldise

Ullast oja on autori lahe kindel, nida jubanõime. Kuid kääle lähile paneb
~~viimase val omalt poolt pilleb.~~
 vahel - sütee ei pääse kangeltsi kore läbi. Valgu: sona

korge paanduram, korge evdentsim mome väljendustahand,
 teaduse koge son tema abil võarale arusaadavaks
 teha ometi ei saa. Just korge mtrmimad ilamused
 ja korgesigavamad hingelised konfliktid on raskesti
 väljendatavad, ja sellepärast, arvab W. Hoffmann³⁾, nooru-
 rite päevaraamatud sageli otse tiibriselt varri-
 vad nerst (ulpool, lke 32, nägime, et sellil raummsel
 võks olla mureksi põhjusi): „Kuleline vormiandmine
 sunnib iksitise korral ja iksitise latipommitud ^{alevatest} teaduselemen-
 tidest tegema iksitise jargneva loetelu“ (Sprachliche
 Formulierung zwingt aus einem Neben- und Durch-
 einander der gewussten Wissenszüge im Nacheinander der

¹⁾ Me endapötki vob mõpõtada me endasõpeldise - autongestoon. Inti
 on sellele teolepanu piktisel marmeluaalpsühholoogra (A. Adler), omolaks
 näit. alaväärtsõrksuse kindeli mtr mure tohtsuse me mureuse kujune-
 misel.
²⁾ vt. H. Küster. Erziehungsprobleme der Reifezeit, lke. 81.

Aufzählung zu machen) ~~zusammenfassung~~, kurzgefasst

normane paratamahiit jääb palju jämeda toimele maksas, enne kui noorte puures, mille keelelme väljendussus ja kurelismate hõlgete elamuse katkeldmaks, sigasimaks, kui oli ummone, 1) Toarans

analüüsimeetod:
me pole veel saa-
vutand täit küp-
st. 2)

katkeldimaks, sigasimaks, kui oli emene, Tõrjaks
tuttav on näht. müstivute võimetes endla jumala-ela-
misi sonalins vormos tervete arusaadavaks, mõiste-
saraks teha.

Niis näeme, et ühelt poolt tahe, teiselt poolt
~~ja~~ võimuse püüetus igasuguste indaknjeldistite, eriti
 noorte päevaraamatute ^{tähelepanuile ja usutavusele}, pareb küllaltki mõtsad pöörded,
~~misest~~ ~~misest~~ ~~oleks~~ millised ~~asjad~~ tähelepanemata jättes
 koke näs, s.o. päevaraamatuid, leidurid «puhta rahana»
 võtta oleks suur eksitus. Sennast päevaraamatumeetodi
 siinapandramist haritajast ei tegi sda ikski, alles tunde
 et nad «keraatiku ja kriitiliselt võrdleva kanitamise juures»
 (Ch. Bühler) päevaraamat ~~on~~ onutub ~~re~~ kergehädusele kolbu-
 luseks alternatiivjalaks. Eriti silgiks muutub meile
 päevaraamatu loetus, kui võime, nullisel muul teel
 me jõuame lozemale noorusloole hõngele? Sellele küsi-

1) Hurvitava pildi voolalise väljenduse püüdlustest annab
võre lülitaja K.Э. Balmont artiklis "Психика одиозности
и смерти" (quotations "Бессмертия записки").

2) Karl Gräber. Über formale Eigenschaften des Denkens und der Sprache in der Reflexiv. Z.f. phil. Ps. 30. 1929.

muscle meel pole muud vastata, kui et ~~ei~~ kõrge
 koostöös päevaraamat omi on „parikuvam ja usaldatavam“ allikas“ noorsoopsiikhoolatöös uurimistöös, nagu
 seda nii veendunult väidab Ch. Böhler.¹⁾ Ka O. Kupsky²⁾
 arub siin kohal, et „kui me kõrgest kahtlusest hoolmata
 päevaraamatu kui isemise järgu allika nooruri hinge
 tundmaõppimisel maksima jätame, siis alles veendumusis,
 et me valvvalt iselgi teisel teel sundakse herte või
 sügava põlgu noorusliku hinge karramisse. Kuidas noor
 inimene enda isemise armastuse üle elab, kuidas ta
 enda püüdele loob ideali, kuidas ta usulised ja eetilised
 veendumused kujunevad, need ja muud sisemised muuda-
 tused ei lasa end valgi võrvaatluse isga annetele
 abel kindlaks teha; ka autobiograafid ei suuda iselgi-
 sed protsessi mitte adekvaatselt edasi anda, kuna tavalis-
 vana enda nooruse vaatluse isika enda hõlpsama arengu-
 astme vaated isse toob.“

Sellega muidugi pole eitatud mitmesuguse

¹⁾ Zwei Knabenpsychiker lke. III.

²⁾ Päd. Arb. lke. 161.

testi allikate ja meetodite tähtsust. Päevaraamatumeetodi
 muukamistegi pooldejaat keegi ei üta nende tarvilikkusest
 päevaraamatust ammukatud tulemuste täiendamiseks
 ja kontrollimiseks.) Samuti saavad päevaraamatumeetodi
 vastandke räävalt salata, et kui mitte muuks, siis võle-
 malt sissejuhatuses muu materjali kogumisele ja läbi-
 töötamisele päevaraamat on otse vältimatu. Enne kui
 asume mingit ala süstemaatiliselt vaatlema või selle
 kohta murde andmeid koguma, peavad meil olema
 välja kujunenud sissekohad, probleemid, millestelt
 me lahtume ja millestelt lahendust otsime. Need
 ei saa me välja mõelda, vaid peame need ~~me~~ empiirilise
 tulekama. See on päevaraamat meie abiks: ta annab meile
 üldise läbilõike nooruslikust hingest, näitab millest
 küsimustega saäl üldse on tegemist, milleid juba
~~meil~~ päevaraamatus endas küllaldast valgustust
 leiavad ja millest selgitamiseks on vaja otsida teisi
 sead ning meetodeid.)

1) H. Ch. Birkler. Zwei Knabenstagebücher lhr. III ja IX, Das Sule-
 leben der Jugendlichen lhr. 10, O. Kupsky, Pol. B. Arb. lhr. 161,
 W. Kern, Anfänge der Reflexion lhr. 2.

2) H. Ch. Birkler. Zwei Knabenstagebücher lhr. IX.

Päevaraamatumeetod noorsoopsiikhologias kuulub
 inimeste hulka. Kumb talle enam tõugit annud, kas
 lastepsiikholoogilisel vaatluspäevaraamatud või autobioograafia
 te meetod, on raske otsustada — katud kokkupuutepunkti
 on tal igatahes mõlemiga. Juba 1906. a. Berliinis peetud
 noorsooõhoolikandi ja noorsootundmise kongressil referent
H. Schmiedeknecht kriipsutab alla noorsoo endasepseldiste
 tähtsust noorsoopsiikhologias seisukohalt, kahetsedes,
 et need siamaani nii vähe ja katkelselt olemas.)
 Tema referent samal kongressil A. Martinak ~~arutab~~
 rõhutab samuti sililaadilise materjali tähtsust, alles
 viitavimise, kes täiesti konkreetsel kujul koreleb päeva-
 raamatust, kui noorsootundmise allikast. Ta luba seda
 järgmiste sõnadega: „Ka õpilased ise võivad teha väärtuslikku
 kaastööd õpilastitundmise (Schülerkunde) edendamisel...
 ...6) kaudselt, endi kirjelduste tööde, endi saavutuste (Leistungen),
 kogu endi elalpeo, ^(Beratungen) eriti päevaraamatute, lüheliste me.
 kaudu“³⁾

1) Kongress für Jugendfürsorge und Jugendkunde, Berlin 1906,
 ltk. 250.

2) Ibid. ltk. 68.

Tegelikus uurimistöös kasutamist leidis päe-
varaamat esimest korda 1911. a. ilmud A. Kohli dissertat-
sioonis „Pubertät und Sexualität,“ kus m.s. on kasutatud ja
tõlgitud ühe 14-aastase poisi päevaraamatut. 1913. a. ärkan-
d elav huvi noorsoo arengusloku loomingu vastu (F. Gress,
Th. Valentiner, Breslau ülikooli psühholoogilise instituudi (W.
Sturm), S. Bernfeldi j.t. poolt viitatud materjalide ja
nii põlvenerad uurimused) päevaraamatust moodus vällä-
mõni täiendamatult, rõhutatud ^{noorsoo} arengusloku
loomingut (Gress, Bernfeld) ja kiritoid (Valentiner, Sturm).
Päevaraamat noorsoopsühholoogia allikmaterjalina täht-
selt levitati alles ^{1913. a.} peale selle, kui ilmus Dr. H. Hug-
Helmuthi väljaandel „Tagebuch eines halbwüchsigigen
Mädchens,“ kus on predi olema ühe tütarlapse ^{peetud} 11-14
eluaastani, kurd m.s. nagu hilisemad uurimused³⁾ näitavad,
osutus vältetuks, vähemalt osaliselt. Elav huvi ja
poleemika, mis manitud päevaraamatu ilmumise ajal
kärs, tasandas teid mõningatide tõstetile: sellelaadistele

1) C. Kabisch, Leipzig, 1911. 82 lke.

2) ~~Th. Valentiner, Leipzig, 1911. 82 lke.~~ Intern. Psychoanal. Verlag, Wien, 1919

3) H. J. King. Z. ang. B. 27. 1926. ja ~~W. Bernfeld, Leipzig, 1911. 82 lke.~~ A. Bräuer, Dr.
sprache der Jugend als ~~ein~~ Ausdruck der Entwicklungsphase, 1920.

väljaannetile. Nii olusid peatselt päale sille „Horst, Das
 Tagebuch eines Knaben“¹⁾ ja „Tagebuch eines jungen Mädchens“²⁾
 (Hilge, der Weg zum Werke), ning ~~O. Brauni~~ „Aus nachgelassenen
 Schriften eines Frühvollendeten“³⁾ (O. Brauni pärvaramat). Kuna
 kõik need on välja antud noorsoopsiikholoogias enamasti
 inglendade poolt ja enam kirjanduslike ning brošüü-
 rite, kui teaduslike tagamõtetega, tuleb nende
 kasutamise tagaduslikeks etstarbeks olla ettevaatlik.⁴⁾

Pärvaramatumeetodi tähtsaks põhendajateks
 noorsoopsiikholoogias osutuvad Ch. Bühler ja O. Kuppky,
 kes mõlemad praegu veel ajal sillega avalikkuse
 ette astuvad. Esimeselt olus 1921. a. lõpul ilmus
^{põlvapärast} ~~trüki~~ „Das Selenleben des Jugendlichen“⁵⁾, kus ta oluselt
 toetub kolmele pärvaramatule. Hiljem, iga uue trüki, nende
 arv kasvab, kuni 5. trüki (1929) sissejuhatuses autor endal
 viitab olevat ~~pärvaramat~~ juba „te 70 poisi ja tütarlaste pärvaramatu“.

O. Kuppky avaldas 1922. a. ajakirjas „Neue Bahnen“

1) Kultur-Verlag, Berlin.

2) Säälsümes

3) Berlin, 1920.

4) Enne mureid kahtlused on olemas näht Horsti põlvapäraramatu etteku näht, vti M. Döring, Witschke-Verlage z. Leipzig, Lehrzeitung Nr. 14, 1921, lk. 111.

5) G. Fischer, Jena

on kind ka nende avaldamine tükis. Esimene kaduslikkude
 nõuete kohaselt väljaantud noorsoopäevaraamat ilmus
 1922. a. Ch. Böhleri toimetusel,¹⁾ millele 1925. a. järgnes
 2 poisspäevaraamatut.²⁾ Amagorase katse võtab H. W.
 Stern, (1925. a. ^{avaldades} ~~Handbuch~~ ^{päälkärja all} ~~Handbuch~~ ^{Anfänge der Pädagogik} ³⁾)
 üle poissi päevaraamatute, autori poolt tegant järele maha
 pojalik täiendatult. Kuna esimene päevaraamat pole avaldatud
 ehtlasena kirjadena, vaid sissekanded süstemaatiliselt
 järjestatud, ~~mis~~ piinab see alla mingi sümboolse päevaraamatu
 kui allkõne ja kui selle psühholoogilise rakenduse
 vahel — katse, mida antud kujul värvalt õnnestus-
 niks saab jätta. Niisugusel kujul avaldatud päevaraamat
 kaotab oma tähtsuse allkõne, kuna sissekanded on tükeldataud
 ja osa võt üle avaldamatagi jäetud, veel vähem tõrjades
 ta aga uurimuse iisannet, kuna üks annus päevaraamat
 lüga väre materjalli pakub nooruri hingele kõrgi
 kõlgide valgustamiseks mingi suuri materjall võt alla juhus-
 lise, ehtekõlgne.

¹⁾ Tagebuch eines jungen Mädchens. Quellen u. Studien zur Jugendkunde, Heft 1. G. Ficker, Jena 1922. 2. tükk päälkärja all: Zwei Mädchentagebücher 1922.

²⁾ Quellen u. Studien z. Jugendk. Heft 3, Zwei Knabentagebücher v. G. Ficker, Jena, 1925.

³⁾ Gundelfund Meyer, Leipzig.

Päasjalixult Ch. Böhleri arvamiselte uurimuste ja tema poolt avaldatud päevaraamatute mõjul päevaraamatumeetod on saanud populaarseks ja leedulud rohkesti kasutamist väga mitmes suunas. Eriti agarad sel alal on olnud ühene ülikooli psühholoogilise meetodi imber koondunud ja sääl oppind nooremad hingeteadlased ¹⁾ kuni mujalgi pool maailma sel alal oldavat tööle ²⁾

Võrdlemisi vähe tähelepanu on siiani saanud noorte päevaraamat kui kirjandus: selle üldine ulatus, ^{üld-} sisutata-
rad alad, selle kirjutamise põhjused jne. Päält O. Kupky, Tage-
bücher ~~der~~ von Jugendlichen als Quellen zur Psychologie der
Reifezeit ^{ja} Ch. Böhleri ajaliku eessõna kahle poissi-
päevaraamatute (Zwei Knabentagebücher) ja tõlke „Das
Seelenleben des Jugendlichen“, millest ^{mõnest} vähestest suurt määral
katsavad, pole selle kohta olnud ammudki põhjalikumad

¹⁾ Tähtsamast uurimusest võiks mainida: H. Fuchs, Die Sprache des Jugend-
lichen im Tagebuch. ZangB. 29. 1928, A. Bausemann, Die Sprache des Jugend-
lichen als Ausdruck der Entwicklungspsychik. Quellen u. Studien z. Jugendk. Heft 2, 1925,
H. Kasper, Der Einfluss der Negativen Phase o. An. u. St. z. Jugendk. Heft 4. 1926,
H. Fuchs ja H. Kasper, Die religiöse Entwicklung des Jugendlichen. AngB. 62. 1928.

²⁾ Üheksa aastat nat. H. Rubinstein on avaldanud päevaraamatute ja autobiograafiliste üleskandete põhjal pikema uurimuse noorsoo hingelusest (Moskva, 1928), ümber A. Kempelen on kind sama (Budapest 1928).

murmur, kuni seda oleks vaja m.s. parandamatu materjali psüh-
holoogilise väärtuse kindlaksmääramisel. Loodetavasti
aitab P. Lazarsfeldi toimetusel ilmumas olev kogutöö¹⁾
sellel alal ^(otstarbekohaselt) koha tähta.

¹⁾ Inventar und Charakteristix des Jugendtagebuchs.

Ilukirjandus.

Kuna noorsoo sõnakunstilist loomingut, resp. ilukirjandust ^{omaette nähtusena} ~~füüsioloogiliselt~~ ~~psühholoogiliselt~~ autor liigemalt on vaadelnud enda tises kirjutises¹⁾ püüdume mõnikohal ainult selle hingeteadusliku väärtuse selgitamiseks.

Ilukirjanduse näol meele on antud liik minaväljendise, kus autor enda elamustele taotleb anda sõnakunstilist vormi. Olgu nende elamuste sisse kas autori väliskogemus või enda hingeelu vaatlus mingi analüüsi, kunagi me ei saa votta ^{nende kunstivormi valatud väljendise} ~~meie~~ ^{pihtimuse} omistada neile tõe kvaliteeti (vastasel korral nad selpoolfovdud jaotuse alusel kuuluvad endakirjeldiste liiki)²⁾, kuni nad mõnikord võivad selle omada, selle kontrolli-

1) Eesti noorsoo ilukirjanduslike looming. 1930. (Käikvõis)

2) Juba ilukirjanduse hironüümne nimetus "luulekunst" näitab, millega meil on tegu.

mureks meil aga tavalisti pündub võimalus. Sellepärast on nende tähtsus noorsoopsühholoogiga vahetumana allkõrvalma palju väiksem, kui endamõelduste oma. Kui-
gi S. Bernfeld ^{terve nädala} ~~arvustajaks~~ analüüsi põhjal ~~uudab~~, et novellides noorur pääängelas näol tavalisti kujutab ennast, esimeses osas enda minimeks, siis - enda tulevikku, virmast msi, nagu ta seda näha tahaks, pündub meil siingi võimalus, varemalt tavalisti, kontrollida, kus lõperad faktid ja kus algab fantaasia, luule.

Seda rikkalikumalt peegeldub son nooruri hinge elu kaudult. Juba espool tõdisime, et tehku mine me tahes, ta mina heliseb kõrges kaasa. Kusagil see mina kaashelin pole aga nii tugev, kui just noorus - elus liinikas. Selle tüüpilisemad avaldused poligi muud, kui selline mina helin, mis varem õige kasi-
nalt tarvitab paenduvat toorematu-gali - siis, et pääseda kuuldavale. Kuud ka espool pole sellist vaba ja pävaraamatuseki vab seda kohati üna ulgisti kuulda (on pävaraamatuid, mis varemalt kohati, süsavad

¹ Artelis: „Über Novellen Jugendschein“ ~~theore~~ Vom dichterischen Schaffen der Jugend, lhek. 97 j.e., vrti lhek. 204, 213.

lozemat lukryandusele kui endakryeldorse). Sellis heli-
nas tulevad sageli nooruslike muna kõrge karakter-
semad ja ühtlasi kõrge intüimmad ~~jõud~~ omadused
kuuldavale. ~~sellega~~ Sellegiparast pean ma liialduseks, kui
E. Spranger¹⁾ kryptab: „Amult siis on noorur enda Aetlises
olemus me eis, kui me vaatleme ta endat^{avaldu} ~~tunnet~~usi
(Selbstzeugnisse), mis on siindind igatusist väljenduse
järel. Kõik muu on koor, endakartse, kõvalepõrge (Abwehr)“
Juba paeravaamatute adekvaatsust proovides tõdesime, kui
palju seda liiskis endat^{psühhilis} ~~tunnet~~ on poosi ja ülenägemist
(s.o. miteenägemist), ^{kui palju enam} ~~mis on~~ veel lukryanduses, mida E. Spranger
esmajoonis närb olevat mäelnud nende väljendus-igat-
suse siinnotiste all.²⁾ V

(lukryandusele loomingu psühhol. kaantamise teel
Suurim Sakristus Vaga on ~~seal~~ et selles avaldu

muna pole eksantselt haaratar: pole peaaegu mingend
võimalusi sellest teha vastuvardlematuid, võlveuvand
järelorse. Et statistikone meetod, mida on viljelend F. Grossi,
seda võimaldaks, selleks on vana suuri ja mitmekes-

¹⁾ Psychologie des Jugendalters lhx. 52.

²⁾ Nende kunstiline väärus, millel m.s. O. Tumbleri tarvituseks peab arvatakse,
(Reifepähe lhx. 2) on sejuures tõraste mõtmine.

³⁾ Das drehterische Schaffen der Kinder u. Jugendlichen.

V Muna koeparastoleva materjali põhjal
ma kaldun enam ühinema O. Kupry'ga,
kes arvab, et noorus luuletsid sageli
„pole. münd, kui“ mänglemine elusate sõnade
ja riimidega, mille aluses pole mingit
enda esteetilisest või usulist ~~te~~ elamust
vaid mille puhul paarmal juhul võib
konelda amult ~~just~~ von einem Nachempfin-
den oder Anempfenden.“¹⁾

¹⁾ PöB Arb. lhx. 160.

sed materjalikogusid ning nende ~~pe~~ üksikasjaliku
 läbitöötamist (palju üksikasjalikumalt, kui Giese juures).
 Esialgu tuleb aga leppida „ükskõrte psühholoogiliselt tähta-
 ti põhinähtete selgitamisega ükskõrte karakteristsete näi-
 dete abil,“ nagu arwab E. Spranger.) Selle meetodi üks-
 juhtivaks rakenduseks on just Sprangeri enda teos, ent
 just selle näeme, kui vähe üksakordsed ja ^{kui} ebakonkreetsed on
 faktid, mida me sel teel võime ^{isile} tunda. ~~##~~ Kuid ~~##~~ selle
 meetodi kasutamise ei onnestu üldse igaühel: selleks
 on vaja punitundlikkust, kogemustlikku matust
 ning muelt olulise jaoks.

Ala, mille uurimiseks sotsiaalkunstilise loomingu
 produktid on kõrge vastuvõrdlematult rakendatavad,
 on selle loomingu protsess, ^{mille selgitamine} ~~##~~ ^{isile} ~~##~~ valjust
 hoolak ^{üldse} noorsoo kunstilise loomingu hingellu ja
 teostelegi naaberaladele. Juba see üksi oleks suur samm
 edasi, eriti kui mõtleme selle küsimuse praegust sootund
 seisukorda. ⁴

Kui vaadelda
~~##~~ ^{##} noorsoo ilukogemust

¹) Ibid. lks. 70

⁴) H. Ch. Böhler, Jugend und Kunst. Zeitschrift für Ästhetik XX. 1926.
 lks. 288 j.e.

loomingu kohta siiaamaani ettevõetud uurimustest, siis näeme, et see materjal on psühholoogide tähelepanu on kõõtnud palju varem, kui päevaraamatud, oalt vist supärest, et ta on kätseadavam ja vist ka linnunem, kui romand, oalt aga supärest, et ta sisab loigemal lapsi joonistustele, nuid aga püa varakult olid pedagoogide ja etnograafide huvi osalised. Viimase oletuse poolt räägib m.s. see asjaolu, et esimestes uurimustes (Pérei, Pérez, Dyroff) mõlemad vaadeldakse kõrvuti kus kunstilise avaldise; alles hiljem hakatakse noorsoo ilukirjandustikus loomingu nägema omaette probleemi. Valdas enamuse sellega tegelevard uurimusi on pühendatud selle fenomenoloogiale külpele ja selle kaudu loomingu protsessi jälgimisele.

Psühholoogidest esimese, mille poolt joonistuste kõmal teravamalt kiindus noorsoo, süm pögenmisi küll laste, ilukirjandustikule loominguale, oli Bernhard Pérez. 1888. a. Edmund Heores „L'art et la poésie chez l'enfant“) kasutab ta laste kirju ja sonakunsti-

) F. Alean, Paris.

liti kaheid nende loodustunde, kunstimaitse ja sõnalise väljendusvõime jälgimiseks. Aluseks olev materjal on napp ning juhuslik, kõnelemata selle metoodiliseks kasutamiseks, — sellepärast ei ütle ka tulemused merke kurgi palju.

Kaks siiramaani põhjalikumalt uurimust noorsoo sõnakunstilise loomingu kohta — A. Dyraffi „Über das Seelenleben des Kindes“ (vastav peatükk selle) ja Fr. Grise „Das freie literarische Schaffen bei Kinder und Jugendlichen“ ei taha olla „mõnede loanduseks vahetähtselt otustelisevõnd puberteedipsühholoogia“, vaid nende raskest punkt pööravad sisse „kirjanduse loomingu enda omapäras“, nagu kirjutab Fr. Grise enda sõna kohta,*) ent omati on nad mõlemad süsugusteniagi huvitavaks loanduseks üldisele noorsoopsühholoogiale, tutvades m.s. pilku sellekohase materjali väärtusele ja kasutamismõeldustele keeldegi hingeelu alade uurimisel. Sama võime üldse ka S. Bernfeldi**) sõna kohta, kus eriplaanil loomingu motiiv-

*) Hanssen Bonn. 1. tükk 1904, 2. — 1911.

2) Bk. Zangl's. 7. 1 tükk 1914, 2 — 1928.

3) 2 t. lhm. III, vält ka 121 j.

4) Vom dichterischen Schaffen der Jugend. Int. Ps. Verlag. 1924.

rode selgitamine.

Peaegu ainult psühholoogilise "allikmaterjali" mättes on W. Stern kogund laste (eestkätt nende omade) sõjalumelisi ja vaatlus kirjutusi „Kriegsgedichte von Knaben und Jugendleichen“¹⁾ nende põhjal sõjasündmuste kajastumist laste ^{ja nooruste} hingeelus. C. Bondy²⁾ ja H. W. Foerster³⁾ vaadel-
des saksa noorsooloomuse erilisi ja need kandvate ^{noorsoo} ringkondade hingeelu, muu materjali korral tarvisavad rohkesti nende sõnakunstilisi avaldusi. Et E. Spranger enda teose suures määral just süsuguse materjali le rajand, seda juba mainisime, ent ka Ch. Bühleri⁴⁾ juures standardad päevaraamatumaterjali korral lumelisi-
sid tähtsat osa, eriti kui on kõne noorsoo tundeelust.

Peaegu kõik loetletud autorid, endi muu-
~~musis~~ noorsoo sõnakunstilise loomingu üle kui allik-
materjalile toetudes on isamaaones sõmas proland
lumelisi, kuna on selle materjalilongi spetsifium
— minafunktsioon — selgemini avaldub. Nooruse ^{rite} ~~eluse~~

¹⁾ Kogutusi „Jugendliches Seelenleben und Krieg.“ 347 ang B. 12. 1915.

²⁾ Die proletarische Jugendbewegung in Deutschland. A. Saal, Lauenburg.

³⁾ Jugendbewegung, Jugendseile, Jugendzeit. Rotapfildruck, München, 1922.

⁴⁾ Das Seelenleben des Jugendleichen. J. Frober, Jena 1923.

proosaloomingu psühholoogiline väärtus (mõelge,
 kui seda üldse on) ootab alles avastajat. Ent luuletistegi
 kasutamise on juhuslik ja sisetunne: tavaliselt on
 nad vaid näiteks, tereühnuud illustreerimise
 muul teel leitud postulaatidele.

Kiritoöd

Kiritoode ihiiseks tunnusks, nagu espool (lhek. 14) nägme, on nende proovitud algupära. Selle mõju on nii tugev, et sennine vahetegemine endakapeldiste ja minaväljendiste vahel enda tähtsusest palju kaotab, nii et me sageli, isegi sama materjali vorme vaadelda ~~end~~ ^{nihkasti} iselt ~~end~~ ^{kui} iselt sinuakalt.

Õpilasi koost lastes kirjeldada mõnd enda elamust, saame kiil arvuliselt hulga materjali, ja päästi, enam-vähem kõrgelt neilt, kellelt me seda saada tahame: pois- ja tütarlastelt eri vanaduses, eri andekuse- ja huvitiipidist, eri sotsiaalselt olukorrost jne. Näivis: kvalitiedi suhtes see materjal on vaba puudusist, mis ilmenevad spontaanse loomingu ~~materjali~~ juures, ent kvalitiedilt ta jääb võimasest rauglt maha.

Koolikiritoöd paratamatult peab pöörduma

more üheksa sündmus või episoodi kirjeldamisega. Pündub läbi aastate ulatav ^{kõrgemal}endaanalüüs, mis päevapärasematel ajal, nagu nägime, tegi eriti väärtuslikuks. Kuna kriitilis elamust tuleb kirjeldada sagant päle, mõnikord ügi pikema aja sagant, pündub selle värskus, eriti kui arvesta võtta, et kirjutada tuleb enamasti hingimust, mis ei võimalda küllaldest süvenemust üksikasjusse. (m.s. pündub võimalus puutuda kokku kirjeldatava elamusiga otustud esemetiga, mis aitaks mälu värskendada). Halvasti mõjub ka ülesande irakordus ja ootamatus (ke on tavaliselt selleks, et kõik õpilased tööd kirjutades oleksid võrdus hingimust, kuna muredu need ära, tund tust moodi selleks ette valmistuseks).¹⁾ Sellepärast pole midagi imestada, kui enamik sellised kriitilised pöörduvad kõrge pääliiskaudsema ja haralusemaga, olles üldiselt väga ebamõelduvaltsed ja tädloomõeldud, nagu kurdavad mitmed sellekohase materjali kogupääd (näst. O.Kupky, Arch. Ger. 3. 49, ~~1911~~).

¹⁾ Irakand mõjub ke vanemate õpilaste, nagu kogemused näitavad.

A. Bussemann kirjutab enda kogemust: „Tein vallandas korral ätlat. ke, ügi hirmu (hokumux)“. Alguses kulus mõnel kuni 20 min. mõtlemissiks, enne kui ta hakkas kirjutama, misparast tunni lõpul tuli rutata ja paljudel tööd järgi pooleli. (A. Bussemann. Die Jugend im eigenen Urteil, lku. 42).

ja nagu võime näha ^{sellest} matu~~ra~~alist endast, niipalju kui seda hõõre ulatund (näit. A. Busmanni rahvad näited hõõre „Der Jugend im erogenen Markt“). Th. Valentiner näit on pannud tähele, et rügi ülesande sonastus avaldab kütöö oloomule mõju. Ta kirjutab: „Eemalusega vaevalt on piisavat ettekujutust sellest, kui suurel määral vaba kütöö noorsoopsühholoogiline ja didaktiline väärtus – eriti nooremate õpilaste juures – oleme ülesande vormist, siset ja sonastusest.“) Teisest kohast väidab ta: „Suurel määral ühes teemaga antakse, võib kirjeldise vormile ja isiku le avaldada nii suurt mõju, et ühe ja sama autori mitme kütöö üld- ja isikukarakteristika osutab peaaegu täiesti erinevate avalduste, resp. et mitmesuguste autorite kütöödes suured sarnadused esinevad, ilma et need loogikal vaatlusel oleksid tingitud autori ^{hõõre} laadi singularistist“)

Proovisime endakirjeldiste hingekadustuse väärtust vähendada eriti see, et autorid teavad, et nende tööd kohe peale kirjutamise lõpetuse võrre võrre

1) Der Phantasie im freien Aufsatz der Kinder u. Jugendleben. Bk. 2. Aufl. 13. 1916, Lk. 3.

2) Ibid. Lk. 9.

rahk, mis need takistab parimagi tahtmise juures olemast
 küllalt otsekohene ja arameelne (tööde anonüümsus
 ei päästa palju). Inimene, eriti noorur, ei ava end
 mitte kergesti võõrale (ka oma õpetaja on õpetasle hingeliselt
 ikkagi võõras, mõnikord võõramgi veel kui perekond
 materjaalikogur. Aadlane); kus seda teevad, need väinlt
 kuuluvad mekatskuma sseluga, hunitaramate ja kips-
 semate tüüpide hulka.²⁾

Oleneralt teinist ming suhtest õpetajale (kui
 teinist andjaks on võõras Aadlane, siis muljest, mis ta anal-
 dab) ^{endi kättöödes} paljud teevad vord trotslikku nalja või keldu-
 vad üldse kirjutamast (sunduslikkuses ei saa ju seisugusad
 kättööd teha). E. Lau näit. kirjutab, et tema poolt Berliini
 kutsekoolides antud teinile „Futurista põnevam kummal-
 lugu, mis sa tead“ keldusid kirjutamast 18,3-26,7 %. Kohati
 keldusid teinid klasseid (need pole selles mõtteskiarvna näidatud).
 Nalja tehakse parasti jamaal kooli, mis ütleandandaja on kudegmoori koomiline vestibem-
 peatlik tõndub. Mis puutub selpool (lk 14, 15) kättööde seloo-
 mustusena mainitud väärtustaktuse, siis paneb see end

¹⁾ vt. A. Brusemann, rbd. lkh. 47 j.e.

²⁾ A. Brusemann, rbd. lkh. 226. Brusemann näit. ühel sellisel juhul algkooli
 lõpuklassi parim õpetlane teinile „Mis teeksin, mis suureks saan“, kirjutas
 vord ühe lause: „Olen et võinud kaupmehiks hakata.“ (ZangB. 9. 1915 lkh. 571.)

³⁾ E. Lau u. M. Kilehner. Berliner Jugend u. Kriminalkatecher, ZangB. 42, 1928, 466.

tavalisti sel ^{kupel} ~~teet~~ / maksma, et eriti rõhutatuseks enda need omadusi ja koguni müeldakse välja ning lovaldatakse hindamist, millest tiatuse, et need ütlesande andjale müeldavad, varuvas müttelmüldorast. Nii näht. pani B. Berch, õpilaste kirjutused teemile „Mis ma teeksin, kui suureks saan“ ~~teet~~ läbi töötades tähele, et lapsed väga tihti moraliseerivad varel selliks, et õpetajale müldoda.)

Osas loetletud puudulikkus on korvaldatavad sel teel, et tööd lastakse kirjutada koolis, kooli olulisevad (kannatus ja väetustake) jäävad ikkagi puksi, kuna loasaks vool sulle veel kooluste mõne pms. Fr. Giese värdab, et õigi sel korral, kui õpilastele valiste tingimuste suhtes jätta täheleku vabadus (teemi, vormi, kirjutamise aja pms. suhtes), kooli autoriteet ^{tööd} ometi oma mõnu avaldab.)

(Neil põhjusel saame ~~me~~ endakirjeldus-kirjutuste põhjal aruvalt väga uduse, sageli aga koguni ekslone poldi autorite teolust olekust, misparast nendile rajatud noorvõpsikkhoolgõlised uurimused herra tundus-

^(Eestikeelkoolis)
 *) Zangls. 9. 1915. lhek. 505. Korvaldatakse ümõõnigard karssuseksame ning pigr-
 des kerte prot korvaldatakse, vasson panda tähele, et vastustes, kus enam võimalusi
 oli objektorsiks endavaldamises, ^{võit} ~~teemile~~ ^{teemile} ~~teemile~~ eksamikorvaldaga
 kirjutisi, koolide demast, kui kaitstamast karssusekõlasest pu, ilma objektorselt
 hindava põhjusita.
 *) Fr. Giese, töde lhek. 3.

rad usaldusväärsema või ^{sigavamat} ~~mitte~~ ^{ssevõrdet} ~~mitte~~ ^{nooruri} ~~mitte~~ ^{hinge} pakkumana.')

Ka noorsoo sarakunstilise loomingu protsessi vaatlenuks ei saa me toetuda provotseeritud materjalile. Fr. Giese näit. tõendab kummaagi materjalirühma väärtuse põhjal, et kriitõides isma teisi teeme ja värsivorme ühestatakse, kui vabas loomingu²⁾ asjaolu, mis meid üldelduga anvestades ühti ei üllata.)

Ainuke ala, kus me kriitõidele, ja seelikord mis juhtu muuvalgendis-kriitõidele toetuda võime, on just selle muu valge lamise, ühtlase endatõustuse, ja selle juures mõeldudvat osa etendavate hingeeluliste funktsioonide, nende arengu ja indivi dualsete differentide, uurimine. Sel puhul kriitõid ei hunka meid voolust, me ei taha nende põhjal kirjeldatavast asju ega elamusi tundma oppida, vaid nende kirjeldamise viisi: me ei kutsu mitte «mitte» vaid «kuidas». Kui me õpetlastele armame

1) Kuigi A. Busemann väidab (Die Jugend im eigenen Urteil, lks. 225), et „kriitõide mõlne analüüs pole toond põhjalgele mõlgi, millele ei leanduks paralleeli spontaansete endakirjeldistis... ja ümberpõrdult: (tõrked) kirjap. rastolevaid noorte põhjaraamatuid ei lea ma mõlgi, millel pole paralleeli kriitõides,“ võime ülliga nõus olla vahest lks. ainet üles, et manuscript leavad provotseeritud ja spontaanses materjalis üht ja samad elamused, kuid kui palju rohkem rõgavuse ^{õppelise} ja värsuse suhtes esimestest üs on, illes pole rasce vunduda, kui võrelda kriitõid A. Busemanni koostat Ch. Böh- leri poolt avaldatud põhjaraamatimaterjaliga.

2) Ibid. lks. 90 j.e.

(Eriti rohkesti on seda teed harvitud testide meetod. Esimesena sellele mähki Juli A. Binet. Töötades koos V. Henri'ga intelligents-testide (Binet juures „mental tests“) kallal, ta pani aluse nn. kirjeldustestidele ja kombinatsioonitestidele. Esimesega tegi ta inimese katse 1893.a., lastes algkooloplastil mälu järelle kirjeldada äsja enne seda nähtud pilti. Aga puudusel tal polnud võimalik selle katse tulemusi läbi töötada.) Kombinatsioonistest võimalusle, eriti kirjandusliku fantaasia testina, juhib ta tähelepanu esmakordselt 1895.a.)

Esimese suurema katse kirjeldustestiga A. Binet võttis ette 1895.a.)³⁾ Ta näitas katsesubjektile (Paris'is Versailles'i algkooloplastid, arvatult 175, 8-14.a. vanuses) pilti, mis kujutas Lafontaine'i valmi „Tööline ja ta lapsed“ ning lasi seda mälu järelle 10 minuti pärast kirjeldada (võrdluseks lasi ta sama pilti testil opoplastil kirjeldada pildi olemas olemas olles). Koostatud kättide juures vaadati ta 1) nende prokust (mõnede järel, mainitud asjade rohkesti ja 3) kirjeldustüüpi (Binet nimetab need „types intellectuels et moraux“). Eriti pööras ta tähelepanu

¹⁾ A. Binet. Description d'un objet. 2e année psychologique III, 1896, l'An. 28.

²⁾ A. Binet-V. Henri. La psychologie individuelle. 2e année psychologique, II, 1895, l'An. 44.

³⁾ A. Binet. Description d'un objet. 2e année ps. III, 1896. l'An. 298 j.e.

voimastele, kuna tööle lugemisel selgus, et „autorid on asatund väga erinevate vaatekohtadele; kuni 150 hulgas pole 2 ühtelaolist.“) Ta eraldab 4 tüüpi: descripteur, observateur, émotionnel ja érudit. Samal ajal võttis ta ette kahe täiskasvanutega, lastes neil kirjeldada sigaretti. Kuni töis leidis ta võrdumat samad 4 tüüpi, ainult selle vahega, et peelar otstarbekasemaks emotsionaalset tüüpi nimetada nimel type imaginaire et poétique.³⁾

1901. a. võtab ta ette uue katse alg- ja keskkooli lastega⁴⁾ ning enda kahe tüübiga. Et hõlpsalt ära tunda vastastikust mõnde erinevust, lasb ta rekord kirjeldada nütut, end iseloomult erinevat esit (metalliraha, kirjutusmõlg, mõnigars pötk). Tulemuseks on, et ta endise 4 tüüpi asemel saab vahet veel vaid kahe, nimelt observateur ja imaginaire vahel.⁵⁾ Veel hiljemgi kasutab ta kritööde meetodi, näit. end kahe tüüpe sonatagavara ja mõtlemisviisi uurimiseks⁶⁾

Juba A. Binet soovend katsed, hoolimata nende puu-

¹⁾ Ibid. lhek. 314.

²⁾ A. Binet. Description d'une cigarette. Revue de Psychiatrie et de Psychologie expérimentelle. 1897.

³⁾ L'observateur et l'imaginaire. L'année psych. VII, 1901.

⁴⁾ Need võt olid korraldada W. Sterni objektse ja subjektse tüübiga. Vt. W. Stern. Differentielle Psychologie (1911) lhek. 208.

⁵⁾ Le vocabulaire et l'idéation. Revue Philosophique 64(10) 1902, lhek. 359, j.c.

düürost¹⁾ lendnud rohkesti järeltõlgijaid mitte ainult Euroopas
vaid Ameerikasse,²⁾ mis et käesoleva saajandi kahel esimesel aastaküm-
nel kirjutiste meetod oli üks populaarsemaid ja enimvõle-
tud.

A. Bonet juba enda esimese põhjalikuma katse puhul
kirjeldustestiga
(ühiselt Telepanti asjaolule, et see endasse haarab kaks vald-
konda: 1) individueelsete differentide ja 2) mälu muutmise.³⁾ Kili-
smad uurijad, käämusle loogemale asudes, olid sunnitud mole-
maid väikestest maailmama ja mis lebab Bonet poolt rajatud
meetod kasutamist pääasjalikult kahes suunas: 1) intelligentsi-
tüüpide⁴⁾ ja 2) avaldiste (Aussage) muutmiseks.

Kirjutööd, mille üks otstarbekas tarvitati, olid
kas kirjeldused (Beschreibung) või juhtumised (Bericht).
Esimeste hulka arvame need, mis valmused kirjeldatava isemi
vahetumalt sõnade ees alles, kuna teised ^{kirjutati} põhjendatud mälu
põhjal selle, kui kirjeldatavat eset oli mõni aeg saadud.

1) Bonet katsete kirjutaja vt. L. Pfeiffer. Exper. Unters. über qualitative Arbeits-
typen. Leipzig, 1908, lhek. II ja. ning E. Meumann. Vorlesungen über die exp. Pedag. II, lhek. 50.

2) Ameerikas tõlgendatud muumuste kohta vt. E. Meumann. Vorlesungen II, lhek. 402.

3) Description d'un objet. 2e année ps. III, 1896, lhek. 302.

4) Selle ala terminoloogias valitakse tavaliselt sagades. Kuna Bonet enda poolt
rääkitud tüüpide nimetus „les types intellectuels et moraux“, hõlmas

need sama kulconnas kutsuma «intellektsi-tüüpides», W. Stern peab seda
 nimetatud luga kitsaks, kuna need kajestavad enam, kui paljas intelligenz.
 Alguks ta panib ette need nimetada «~~die~~ Auffassungstypen», hiljem «Stellungs-
typen», kusjuures ta soovib teha vahet tüüpide vahel, mis
 avalduvad katseviisi võltsis raskuseharjutus katsedearvade esmole (Typen
 der Stellungnahme objektivne ja subjektivne) ning elamusmaterjali intellek-
 tuaalses läbivõtmises («intellektsi-tüüpide» kitsamas mõttes) — kirjeldav, väärt, reflek-
 sioon, assotsiatsioon, apertüüpide jne.) (W. Stern. Differ. Ps. lxx/208). L. Pfeiffer
 peab otsustamiskohasemaks «kvalitatiivsete tüüpide», E. Meumann
 «kirjeldustüüpide» või «koostlustüüpide» (Auffassungstypen) nimetatud
 jne. (L. Pfeiffer lxx. 5, Meumann II, 514 jne). Muidugi pole lahkuksid sõna
 ainult sõnad, vaid sellis, ~~mida~~ ~~kuigi~~ millistele hingelefunktsioonidele kuigi nende
 tüüpide eraldamine annab elulise tähenduse. Kõrvaldada kirjutamis tüüpide mõttes
 on tervetüüpide termini «intellektsi-tüüpide», kuna et sellele olles laetud sünnit
 võta üldtoodud lahkarvamustes.

Hiljem hakati nende, pääasjalikult näli jutustajate, loomelustes
 harvama ka kuulustele (^{vastuseid} Verhör) — ~~ettepandud~~ küsimustele.
~~kuul~~ Kirjeldused ja jutustused enamasti olid kirjeldused,
 kuigi mõned uurijad näli elustatud suulise väljenduse;
 mis suurel määral järelstenoografeeriti. Kuulustele seerastis
 oli enamasti noka suuline.

Mida enam sellekohaseid uurimusi et võeti,
 seda mitmekesisemaks muutunud kirjeldustarad isemud. Algu-
 sis selleks tarviti polte ja lihtsast asju. Hiljem
 võeti appi ^{etlaid} jutud, film, tegeliku elu sündmused, loo-
 duspildid jms. Kuna tegeliku elu sündmused (koigile üli-
 mugusele kujul tagustavad on, võeti appi nende kunstlik
 mõtlemine (Wirklichkeitsversuche) laboratooriumis ja
 kuuldesaalides.

Sel alal ettevedatud uurimuste arv on nii suur
 ja ~~näide~~ ~~semine~~ nad on laialipollatud nii mitmesugustele
 valjaannetise, et on väga raske neist saada täieliku
 ülevaadet. allpool püüan mainida vaid mõned tähtsamad
 neist.

Tüüpilise uurimise alal esimesena Bonet jälgidesse

astub Alb. Leclère.¹⁾ Ta larsi 30 hiterlappel 13-17a. vanusis kirjeldada kuld hõõrusele. Selle asemel, et kirjeldusi võrrelda hõõruse (vagu Argo Bonet), Leclère jagas need mõtteviiside kaupa osadise ja karakterseis ^{mis vaimsed vald} ~~reakt.~~ Tulemusiks oli, et puhtad tüüpe, kus üks ja sama subtiimidoris anide ⁴⁰⁵ korral osadist oleks läbi kooli, üldse ei esinenud (lk. 385). Teatavate üldistustega tal lars korda elumisele sisse 7 põhimist tüüpi: description, observation, imagination, reflexion morale, irradiation, emotion pure et simple, emotion esthetique, millele lisaks ta mõnab ka negatiivse olemasolu, kus üldse pole võimalik rindlaks seha aruudominerit elementi.

Saksa ponnal selle meetodi esimeses rakendajaks osutub H. Grünewald.²⁾ Ta larsi 15-16. aastastel postel kirjeldada pilti, mis kujutas lähingut Teutoburgi metsas. Kirjeldustis Grünewald arvas vorrat tahle panda sama 4 tüüpi esimest, mis leidis Bonet enda esimeses katses (vt. reprod., lk. 61), kangi need igakord kätikalt selgesti isile ei astuvat.

Erdmann³⁾ larsi samaks otstarbeks kirjeldada

¹⁾ A. Leclère. Description d'un objet. 2e année Ps. IV. 1897, lk. 379 j.c.
Kurimus on lk. vordel 1896. a.

²⁾ Untersuchungen zur Theorie der Bonetschen Auffassungstypen. Päd.-Psychol. Studien III. (vrdl. L. Pfeiffer, lk. 25 j.c.)

³⁾ Päd. Blätter für Lehrerbildung u. Lehrerbildungsanstalten. Herausg. v. Muthesius. Bd. 31. Heft 1. (vrdl. Pfeiffer, lk. 27.)

sulepääd ja eraldas kirjelduste põhjal 4 tüüpi: vaatlus-, loogiline, esteetiline ja praktiline; kaks esimest võttis ta kõrgemadestaduslikuks, kaks viimast - literaarseks tüübiks, arvates vastavalt võrrelda teha vahet teadusliku ja literaarse andmise vahel.

Venemaal võrreldes põhjaliku uurimuse kirjeldus-kriitika põhjal võttis ette A. Netschajeff.¹⁾ Ta lasi Peterburis koostada 333 prüss. ja 152 tatarlasele 9-20. a. vanuses kirjutada kriitika teemile „Neva“, et näha, millist sotsiaalset kriitika teemi käsitleb. Tähtsuselepanu ta pööras vanaduse ja soo differentidele (sõrnamani vaadeldi patsoloogilist raskust erinevusi). Netschajeffi uurimus on esimene, mis põhineb nii suurel arvul katsetustel, kuid katse on temagi pooldamud ainult ühe tööga igalt autorilt.

Kõige põhjalikum töö sel alal on rahhlemata L. Pfüfferi uurimus.²⁾ Tema ei pooldanud ainult intelligents-tüüpi (töötüüpi) vaatlusega kriitika põhjal, vaid

¹⁾ Ziegler-Zichensche Sammlung von Abhandlungen aus d. Gebiete der pädagogischen Psychologie und Physiologie. VII, 6. 1904. Vhdl. L. Pfüffer, Hk. 29. j. e.

²⁾ Ludwig Pfüffer. Experimentelle Untersuchungen über qualitative Arbeitstypen. Päd. Monogr. V. 1908.

võrdluseks, mis on samade ^{elavjoudmuse} ~~andmuse~~ ^{koolis}, koolimuse näite
 võt: tein: kugutlustüüpi, huri suuna (lemmikopeained
 ja ^mleemolektiin) ja sotsiaalsed mõjud, piirides lenda
 korrelatsioonini avaldusi nende ja intelligentsiitüüpide
 vahel. Tema töö põhiväärtus on mitte katsekorra
 rõhuks, vaid nende põhjalise ja mitmekolse ära-
 satamine. Ta esitas neile (arvut 15-20 tähtsast) 6
 erinevast erinevalt dispooneeritud teemad (tavaliselt kirjeldis,
 2 põldkirjeldis, ühe lühikeste ümberpööratav, vaba töö
 tehnikal prelaal olnud äärmisest ja teine vaba töö kate
 nodalaist olnud võlgasidest), esimene kord 4-ndal, teine
 kord 5-ndal ja kolmas kord 6-ndal oppaastal, mis et
 tal igalt aastalt oli $6 \times 3 = 18$ tööd. Täiendavalt latsi
 ta ühe tein kooli 4-7 oppaasta poostel ja 6-7 oppaasta täi-
 (2 15 opiaast)
 tarlastel kirjeldada 4 tööd (~~et~~ neljale esimesele teemale),
 et oleks võimalik teha võrdlusi poos- ja tähtsaste ^{tööde} vahel.
 Nii või kogutud erinevate materjalide, mis pole määra-
 duaalsite ja ingudevaheliste differentide võimaldas voolida
 ka nende muutumist 3-4 aasta jooksul, vana mitmeko-
 gushilt suunaohetadelt analüüsides, Pfeiffer andis rea

tüüpe ja teigi hulga tõelipanekund nende muutumise
ruse ja miljööst sõlturuse kohta.

Pfufferi kõrval teine põhjalik uurimus sel
alal on Jonas Cohni ja Julius Dreffenbacheri oma.¹⁾
Neilalid kateti suures Freiburgi kõrgema luterlastekooli
(võis opetajad ettevalmistavate ^{täiendus} ~~klasside~~ ^{klassidega}) ja üle riik-
gümnaasiumi õpilased 7-20. a. vanuses, igast olejõrgmusest
klassist 3 paremat ja 3 nõrgemat õpilast (teadmuste-
hinnangu järel). Kriitööde analüüsi sellel uurimuses
kasutatuse asemel muu seas, teiste katete (nõut. arvude põhe-
opppõhine, kirjutamis-lugemiskate, joonestuste analüüs ms.) kõr-
val, kuid sellegi pärast sisab uurimuse raamistikust
just selles. Töö tüümiks oli: „Mis ma Freiburgi raudteijaamas
nägin ja läbi elasin“. Aega kirjutamiseks anti 60 minutit.
Tööde analüüs sõndis kolmelt seisukohalt: kriitöö kui
tervik, kriitöö kui andmete (Angabes) summa, kriitöö
stiil (sõnade arv, lause vormid, kõnefiguurid). Igal alal vaadeldi
sõo, väänduse ja andekuse vahetuid.

¹⁾ J. Cohn, J. Dreffenbacher. Untersuchungen über Geschlechts-, Alters-
und Begabungsunterschiede bei Schülern. Bk. Lang B. 2. 1911.

Pfefferi ja Cohn-Dreffenbacheri uurimused on
 nii paljult seotudki ja sellest peensusteni
 läbi viidud, et kaugemaleminek selles suunas vaevalt
 enam võimalik oleks. Kuidagi üheaegselt ja hiljem
 ettevõtetud uurimused ei löa enam palju uut juur-
 de, ei tulemuselt ega meetodilt. Mainida võiks vahetult
R. Baerwaldi uurimust¹⁾ Ta laski täiskasvanud hämfud
 katsetuskul jätustada põlvi, mida nad nõrga üle
 mõniti joonkul, et vaadelda, kuidas nad suhtuvad jätus-
 tuse isemile. Ta eristas kaks tüüpi: südegeva ja kerge-
 lava: esimene suhtub anile aktiivselt, püüab nähtu-
 silelada ja arrastada, harvades enamasti mona-vormi;
 teine pöördub täiskasvade objektiivse kirjeldamisega. Baer-
 waldi arvates ~~on~~ võimane suhtumusvõis anile ei põhje-
 ne mingil viisilasiel hingelaadil, vaid võib olla
 tingitud kas 1) jõuetusest, südegeva ja arrastamispulguse
 puudusest või 2) värgust endakontrollist, austusest faktide
 vastu.

¹⁾ Experimentelle Untersuchungen über Artileisvorsicht und Selbst-
 tigkeit. ZangBr. II, lln. 338-381. 1909.

Hiljem on Hilene Telesz lasknud 114 katsesõrmal
(nitropolaar, nastroölsori, alkoosnitropolaar) jutustada mit
polti ja sel teel saadud kaitõrd täiendand kumla
stelumetsadega. Materjalili analiisi põhjal eritleb ta
5 tüüpi: deskriptiivne, pääliskaudne, intelligentne, ^{tolgiteer} ~~intellekt~~
ja auadne. Kõnelemata sellest, et seen aluseks olnud
materjalil sellesteks uurimusteks vaele kolbub, ~~on~~ pun-
dub ka tüüpide eritelul võtlane alus: need mis ~~potpene~~
võlgendavad karektriomadusi (päälskaudne, auadne),
seisid ane kaitõluseis. Mitmesugustes psühholoogi-
listes ja pedagoogilistes ajakirjades ning koguvõlga-
annetes leidub veel küllalt teisi: analoogilisi
uurimusi, mis aga suuremat tähtsust ei oma,
vaid üle või teise loetletud uurimuse mõjul
ette võetud ning nende meetodi ja tulemuste mõttes
lõpudal seisavad. Viimasel aastakümnel nad on muu-
tund vana haruldaks.

Tuine ala, kus kaitõvõde meetod võlga

D'Orientation d'Esprit dans le Temoinage. Archive
de Psychologie. 14. 1914. Vrdl. LangPs. 10. lxx. 315. j.e.

rakenduse leidnud, on, nagu juba varem (lhn. 63)
 mainitud, avaldiste uurimine, millest hiljem välja
 kasvas intelligenti staadiumite uurimine. Kui ~~ta~~ intelli-
 genti tüüpide uurimisel pääsime langes käsitlusel,
kuidas käsitlused ainet kontlevad, ^{hirs} huvitab avaldiste
 uurijat esmapoole mis käsitlused kirjeldatava eseme
 või sündmuse juures tohile pannud või meelele pri-
 dand. Avaldiste-uurimise m.s. kohtutegelastel võimaldas
~~tohtenda~~ herte põlve lapse võimetesse tunnistajana
 kohtus, omandades seega konkreetse praktilise
 ühisande. See asjaolu rõhitas mõjutas ka kir-
 jelduseesemete valikut: ^(ja lihtsate asjade) põlvkondasemal hakati enam
 tarvitama filmi, teatriteatrit ja tegelikkuse elu
 järeleandevard sündmusi. Kuna tunnistajal kohtus
 alati tuleb kõnelda mõõdund asjust, osutus
 otstarbekohasemaks avaldiste uurimisel kirjeldi-
 diste asemel tarvitada esmapoolel juttustisi
 ja kuulustelu.

Avaldiste uurimisel peagi selgus, et lapud
 teatud vanaduses paremini panerid tohile ja

ja mäletavad ^{kind} üht, pärast taas kerst laadi element
 kirjeldatavas (jutustatavas) /pildi või sündmustorus.
 Selle nähtuse süstemaatiline jälgimine viis n.n. intelli-
genti-staadumite uurimisele. ✓

Aluse avaldise-uurimise pani, A. Binet et
 saadud aratus mõjul, W. Stern enda 1901. a. ette-
 väetud ja 1902. a. avaldatud katsite ning meetodiliste
 harutlustega.) 1903. a. hakkas W. Sterni loomelisel
 loomuna „Beiträge zur Psychologie der Aussage“,
 sisaldades süstemaatiliselt uurimusi mõtlemisprotsesside autoriteet,
 andes ühtlasi tõukemärkide katseteks. Põhjapanevaks
mõtlemise meetodi kui tulemuste poolist,
 uurimuseks. See alal osutub W. Sterni „Die Aussage
 als geistige Leistung und als Verhörsprodukt“,²⁾ kus Stern
 käsitleb süstemaatiliselt valitud opolaste järelestenogra-
 feeritud jutustusi varemmitud pildi kohta. Spon-
 taansed jutustusi täiendati suulise kuulustlusega.
 Uurimuse päätteluseks oli 3 n.n. intelligenti-staa-
 drumi eristamine. Nimelt pani W. Stern kätte, et

¹⁾ W. Stern. Zur Psychologie der Aussage. Zeitschr. f. d. gesamte
 Strafrechtswissenschaft. 22. 1902. (Colemas xa eriväljaanne).

²⁾ Edmund 2 köidet, 6 vrtu. 1903-1906. Kõigem kasvas sellest välja
 2. angB.

³⁾ BP. a. I, Heft 3, 4.

Faastased opitased enim olid tõele pannud põlde leduvaid asju, 10-14 aastased tegutsi, 14. aastad-aspade omadusi ja reumatisi suhteid, millele vastand ta erilis aspade, tgevuse ja suhte ning tummuste druumi. Hõlpsamad uurimused, millest see võeti leitud mitmesuguste psühholoogilistes ajakirjades¹⁾ on silgoontes taistand samade staadiumite koonemist.²⁾ Cohn-Diffenbacher endi uurimuse põhjal leavad vanemate opitaste kohaselt juurde veel nn. refleksioonistaadiumi.³⁾

Kirjeldus- ja jutustuskrutoõide korral on tarvitatud intelligentsitüüpide, enam aga fantaasia-tgevuse, uurimiseks kombinatsioon- ja tärendusmeetodi abil hangitud krutoõid. Kombinatsioonimeetod, mille vormatõeks on m.s. juba Binet osutab (vt lkk. 61) seisab selles, et katsetõeks antakse mõned sõnad, millest tuleb ta peab rajama terve krutoõ (haralasti kolme sõna ja viiesõna-meetodina tarvitusel). Esmesena uida teid

¹⁾ Ent: ZangPs., ZPs., ArgPs. j.m.

²⁾ A. Binemann, keitõugust materjalist leitud ja keitõuguse meetodi abil õnni jõnab eitarale tulemusile, konstateerides staadiumite asemel korduvate faaside koonemist. H. A. Binemann. Die Sprache der Jugend als Ausdruck der Entwicklungsstufen.

³⁾ Cohn-Diffenbacher, ibid. lkk. 96.

tarvitas E. Meumann¹⁾ lerdas ul teil hangend matizalis
 isnerat 8 hüpfri. Hilgen on sda metodi oplaste fanta-
 sia nurnmexs kasubend M. Lobben²⁾ j.t.

Tärendusmetodi juures nurnmexs sönade as-
 mel on antud jutustuse algus, mille katsojate peab
 edasi arendama nurnmexs kirstõeks. Th. Valenti-
ner peab noorsoo fantaasia nurnmexs sda me-
 todi korge sobivamaks, rapades se enda tähtelpandem
 nurnmexs üllele.³⁾ Täandis 1913.a. Bremenis alg- ja
 keskkoolides 2642 poiss- ja 2138 tütarlapsile 9-20 a. vanuses
 situande kirjutada töö, mis algas järgmiselt: „In einer
 der letzten Nächte, erzählt der Mond, glitt ich durch
 schiere Schneewolken dahin. Meine Strahlen suchten sie
 zu durchdringen, um zu sehen, was da unten auf der Erde
 vor sich gieng. Endlich zerliefen sich unter mir die Wolken.....“
 Oplased peab sda jatkama ja kuul edasi jutustada
 laenu kas 1. ütle laeva hukkumist, 2. Roland-Kinglast Bremenis

¹⁾ Vorlesungen II, 446.

²⁾ Über die Phantasie des Schulkindes. Päd. Mag. 393. 1910 a.

³⁾ Th. Valentin. Die Phantasie im freien Aufsatz der Kinder
 und Jugendlichen. Päd. Zang Ps. 13. 1916.

raekoja ees, 3. ühest kargeroostist, 4. ühest „Wandervogel“i laagrist Bremeni ligidel või 5. ühest õpilasest, kes oma kooliõlisanutega hakkama ei saa. Sellise sotsiaalse juhatuse abil Valentiner loots vörrat äratada laste võrute fantaasiat palju enam, kui palja teemi või ühe võrute sõnade esitamise teel. Materjali läbi töötamine sündis peamiselt kahelt võrutehaldelt: millest ured teeme kumbrist sugupool eri vanadusastmetel elustas ja millestid karakterised fantaasialoomingut hääbivad sejuures esinevad.

Kirjutõõdemetodi isna tõõstsuguse rakendusega on meil tegemist selle muumusteriikma juures, mille teemiks on õpilaste keelilise väljenduse areng ja stiili areng ning isäraldused. Kui ennekoalaste laste juures selle ala muumine paratamatult peab tõõduma suuliste väljendistega (vt. W. p. Cl. Sterni, J. Piaget j. t. muumused), on koolkoalaste laste juures võimalik selleks häa eduga kasutada kirjutõõde, ^{osalst ka} ~~muumused~~ spontaanset loomingu.

Esimese olmapaistrama kirjutõõde stiili.

lõse külje analüüsi leraame Cohn-Dreffenbacheri
varemmainitud
uurimuses. Sin on vaadeldud sonade arvu, lausete
vormi ja liitumist, konfiguratsiooni, sõna- ja lausevõrgu,
dialekti tarvitamist jms. - kõike sugupoolelt, ~~ja~~
andekuse ja vanaduse järel eraldi.

Ka Krömer ja Hoffmann,¹⁾ töötades läbi Bres-
lau õpetajate seltsi vastava töörihma poolt kogutud
kirtoide teemile „Warum uns Winter gefällt“, vaatlevad
m.s. nende kirtoide stiili (peamiselt viimane), kirgi-
teiselt sisukohalt, kui Cohn ja Dreffenbacher.²⁾ Hoffmann
näit. vaatlus sotsiaalse külje korral järgmisi momente: 1) kas
kirtoõ algus, kirjelduse käik ja lõpp esaldavad reaktiivse
kogu teemile; 2) kas autorid on reageerinud mõnile
teemi üksikmomentide („moks“, „fals“, „meh“, „meeldib“);
3) ~~sonade~~ sonade arv kirtoõs. Tulemuste kokkuvõtmisel
eristatakse kolme pöörati sugupoolelt erinevustile,
kuna vanadusvahetud väga umbkaudselt arvustati (hkti

¹⁾ Die Ausstellung zur vergleichenden Jugendkunde der Geschlechter.
Redigiert von W. Stern. ~~Berlin 1913~~. Teubner, Leipzig, 1913. lhn. 10.
ja Zangl Ps. 9. 1915, lhn. 480 j.e.

²⁾ See uurimus näitab enda meetodilt on väga elaviklane ja
süsteemne.

vard vahet 1-2 ja 3-4 klassi õpilaste hääde vahel).

Nagu samast näituseprospektist (lks. 14) näha, on ka Th. Valentiner Brementis tõllepantu pöörand kriitõõde stiilile (näit. sõnade tagavara, lauseosad ja lausevormid suguosalt ning vanaduse poole), ent loogen ülevaade selle kohta pole nähtavasti siinseks uland.

A. Bukmann¹⁾ pühendas suure hulga kriitõõde, mõningate päevaraamatute ja elava kõne sti nogrammide üksikasjaliku analüüsi teel kindlaks määrata teatud rütmilist vaheldumist aktsiooni ja kvaliteeti sõnastavate sõnade erinevuse sageduses, alles nähis nooruri kogu varmlise arengu rütmikat.

Teataval määral analoogilise katse võtab ette H. Fuchs²⁾ päevaraamatute põhjal. Teda huvitab „Kundgabe-“, „Auslösung-“ ja „Darstellung“-lausete erinevuse sagedus päevaraamatus eri vanadusastmetel. Üksikasjaliku ja peene analüüsi teel loetab tal

1) Die Sprache der Jugend als Ausdruck der Entwicklungsstadien. Quellen u. Studien z. Jugendk. #5. 1925.

2) Die Sprache der Jugendlichen im Tagebuch. Zang Ps. 29. 1928.

korda arstlida sel alal teatud staadume, mis omajagu valgust herdavad päevaraamatu psühholoogilisele väärtuselegi.

Väga huvitavad ja tabavad tähelepanekuid nooruri kultuuri väljenduse kohta teeb kirjutööde põhjal Karl Graucob.¹⁾ Kuigi ta uurimus põhineb ainult üldist tähelepanekute ja närvide isikuga, ilma üksikasjaliku analüüsi kaldumata, herdab see omate huvitavat valgust nooruro kirjandusliku loomingu vormiküljele ilmse.

Enda kirjeldustööd, kui nende tumeks on mõni katk^{korrald} poest määratud kitsas ala, sarnanivad väga anekdootidele. Kui õpetlase laste kirjutada töö teemile näit. „Mis sa teeksid leitud rahaga?“, „Mis on varastamine kuletud?“, „Mis ma teen kui suureks saan?“, „Mitu armsam raamat“ jne., nagu seda kõrgis mais kordumalt tehtud, siis on ordi raske teha vahet sellise teemi asetusel ja ameev-küsimuse vahel. Esimesel juhul vastus

¹⁾ Z.f. päd. Ps. 30. 1929.

tavaliste on poxem ja paxub uurolale rohkem mater-
 jale, misparast seda tuel ankeidole sagedasti elista-
 tud. Eriti rohkset viljelemist seouguised kontööd
 on lerdunud opolaste ideaalide, kutusooride, usutunde,
 kolbliste otsustuste jms. uurimisel, kuigi seouguiste
 uurimuste tulemusi elmanutud (lhr. 53 j.c.) põh-
 just tuleb võtta väga suure ettevaatusega: om piegil
 dub noorsugu mitte nagu ta on, vaid nagu ta
 end näitab (võrrale täiskasvanule).

Päale W.S. Monroe tähelepanuavastand uu-
 rumise (Monroe,*) kus m.s. kasutati endasõjeldus-kon-
 töid, on sida meetodi tarvitatud eriti rohkesti laste
 ja nooruite ideaalide ning kolbliste otsustuste uu-
 rumiseks. Mheks rimaseks ja ristemaatlikumaks silalae
 on näit. Ch. Bühleri ja Joh. Haasi, „Gibt es Falle in denen
 man lügen muss?“ ^{ferner} mit (põlgenel) samatunnistisel
 algsool-opolaste kontöödel.

Noorsoo umbist hingele on kontöödel

*) W.S. Monroe Die Entwicklung des sozialen Bewusstseins
 der Kinder. Samml. v. Abhandl. aus d. Gebiete der päd. Ps. u. Physiologie. 3. 1899

*) Wiener Arb. 2. päd. Psychologie 41. 1924.

pooljal piirdnud nunnade G. Bohne¹⁾, O. Kupky²⁾,
G. Fraue³⁾, B. Hering⁴⁾, W. Illge⁵⁾ j.t., noorsoo suhtu-
 must sojale A. Mann⁶⁾, — noorsoo suhtumist
 väärtustele W. Wergel⁷⁾ jne. lihtsaks agaramaks
 endakirjeldus-kirjelduste kasutajaks korgetasemel
 ajal on ootunud E. Lau. Enda muumuseid Berliini
 noorsoo kutsesoordest⁸⁾ ja suhtest ~~seega~~ krimi-
 naalkirjandusile⁹⁾ on ta rajand. selles mater-
 jale, samuti enda riidise hoo noorsoo
 hingelust.¹⁰⁾ Veel üsna hiljuti on F. Schneerson
 võtnud ette katse laste ja noorsoo hingelise raju-
 tumand külgi kirjelduste abil valgustada, katse,
 mis ootab vart teatud piiridele omistund.¹¹⁾ Juba
 loetletud muumuste hulka ja mitmekesedus, mis
 m.s. ei pretendeeri kaugeltki täielikkusele, nästab,

1) Die religiöse Entwicklung der Jugend in der Reifezeit. 1922.

2) Die religiöse Ethik der Jugendbrosch. Arges B. 49. 1924. Kupky
 kannab külleraamatus päevaraamatus, kuid nende arenduslik
 ja kirjalik teemile "Was meine Ehrfurcht weckt?"

3) Das Sordland und sein Herland. 1927.

4) Die religiöse Haltung proletarischer katholischer Jugend Berlins.
 Jugendführung XII. 1929.

5) Beiträge zur religiösen Werterlebensführung des Grundschulkindes.

6) Aufsätze von 30. 1929.

7) Aufsätze von Kanten u. Jugendbrosch. über Kriegerthema. W. Herm. Jugend. Selent. u. Kriegerthema. 1929.

8) Vom Wortschatz der Jugendliteratur.

9) Päd. Monist. 26. 1926.

10) Pädagog. Zeitschr. u. Päd. 1923.

11) Beiträge 2. Pz. d. Jugendbrosch. 1926.

12) Beiträge d. Pz. d. Jugendbrosch. 1929.

kui laual rindel endakrjeldus kr. tööde meetod
 rakendatav on ja nende muumuste ulatummone
 kõrge hõlidesse minenisse on tõendusiks, et
 see materjal on veel kaugeltki pole türgaks
 ammutatud, vaid tulekuski mõndagi tootab
 anda, seda enam, et päevaraamatutevodi lenne-
 mine üllile uneks tõukeks võib kujuneda.

Materjali kogumine.

Murijale kõrge raskemini kättesaadavad on spontaansed endakirjeldused, eriti päevaraamatud ja kirjad. Kuin autobiograafias ja memuaarides autori minevik raskagi teatud tagant järele vahtuga kirja pandud, ei olla nende avaldamisega mitte midagi tagasihoidlik (sageli ilmuvad need trükitud juba autori eluajal), päevaraamatu autor aga, kes end alles tõesti võltsimatult pühub, ei annaks da mitte naljalt kätte, vähemalt niikaua, kuni ta kirjeldatavast ajaperioodist varemalt tõesti üle pole kasvand. Kogemus siiski näitab, et autorite saladust garanteerides (millest tingitud avaldamise ja trükitamise korral minde ja kõrgi puhtuslohuende turmuse arjätmine) oneti on võimaline päevaraamatuidki üsna rohke arvul saada.¹⁾ Ka autori

¹⁾ Minde on püütud võtta andmeid pigemasti päevaraamatute kogude kohta: Ibrani elu. psühol. institut - 76 päev.; Grise kogud (rakendus psühol. institutis Berliinis) - 4 päev.; S. Bernfeldi kogus (Nooruskultuuri arhiiv) - 6 päev.; Ponsenami kogus - 5 päev.; O. Kipsey kogus - 7 päev.; Nagy kogus (Budapestis) - 8; Kabanovi kogus (Moskvas) 16 päev.

Kirjama korral mahajäävad peevaraamatid võivad kätte
tulla. Sama on maksu ka kirjavahetuste kohta.) Kuna
üllalaadilise materjali kogumine võimalik on peamiselt
väliskirjanduse kaudu (välised ühisraamatid annavad vabalt
järele), oleme selle edu suurepärane murega osavusest ja sellest,
palju ta suudab endavastu usaldust võtta.

Kirgema kättesaadavad on noorsoo spontaan-
sed ~~kirjandus~~ kirjanduslikud - kirjanduslikud loomingu
produktid, kuna nende varjamiseks autoreil pole enam
suuremat põhjust, vaid mõnikord tuntuks koguni tarvit
selle avaldamise järele. Peale väliskirjanduse kaudu
saadavate käsikirjade sin tulevad arvesse ka
ajakirjad ja koguteosed, kus noorte töid avaldatakse,
peamiselt kogumised, mis noorte endi poolt välja
antakse, oma täiskasvanute kontrolli ja mõjuga.
Võimalusel juhtul küll on raskesti tarvitusele lisaandmete
- autorite vanaduse, sugupoole ja sotsiaalse mõju, samuti
tööde kirjutamise aja (mis mõnikord sugugi ei tarvitse kokku

1) Noorurite mõistmiskirjade kogude kohta on teatavalt annul kirjand.
prakt. inst. Brundist, S. Bernfeldilt ja F. Guse kogust.

langeda nende avaldamise apaga) kindlaksmääramisel; ka vajab
sellest sõude alguparastus selgitamist, kuna toimetused omalt
poolt sageli võivad ette muudatusi, lühendusi jms. parandusi.
Ka üldistele teheskustele suuguse materjali saami-
ks reageerimise elavamine, mis et noorsoo elukorjandus-
liku loomingu uurga materjali püüdnud ette
eritselt kirjutada ei tärnitsi. *Poli domus*

Vastavalt uurimise viisandele ja meetodile
spontaanse materjali hankimisel võib kära kaht
teed: isikulist ja massilist. Esimesel juhul printsi-
piks on isikult isikult võimalikult rohkemasti
materjali hankida ja võimalikult mitut liiki: kui
elukorjanduslikeks kirjutad, siis juba kõik, mis antud isik
mille kirjutand ja ^{nele} ~~teile~~ lisaks ka päevaraamat
ning kirjavarahitus. (Ent ka ümberpöörduvalt.) Arvuliselt
sarnasest isikust muidugi ei saa olla väga palju,
kuid nendelt saadud materjal võimaldab hea ulatuse
loomingu arenemist, selle korrelatsioonist inessi-
vante ^{toe} ette mündumistega (negatiivne faas, ingulone kipsi-
mine, esimene armastus jne.) Tavaliselt juhul on teatav,

et kogutud materjal oleks rohkearvuline ja pagu-
meks enam-vähem võrdalt paljude autorite ning nende
vanadusastmete, suгуpoolte, põlvkolu jms. vahel, et
tuheslihtsed tegurid ei pääseks üldkoostavõtteid
^{üksikult} mõjutama.

Proovitud materjali - kirstööde hanki-
misel on soodsam te kasutada kooli õppetunde.
Kodused tööd haralasti ei saa arvesse võtta,
kuna on tehtis, et autorid kirjutamise ajal oleksid
ühisgusts tingimustes. Viimase nõudmise tõttu
tuleneb pidada silmas järgmisi aspekte:

1. Iga teemi asutusega kaasaskirjutatud instruktsioon
peab olema igal pool ühtlane, katehüatapa subjek-
tiivsed loomutused ja ületavad vastused võimalik-
dale kõikumistele õpilaste hulga pole lubatavad.

2. Teemid peab olema sügav, et kore õpilased
üllide ka tõesti võiksid kirjutada ja et nad selle rihtes
oleksid kore ühesuguse sisukarvas. ³⁾

asult hane
saturved selle
jõe eide.

3) Selle nõude vastu patustas mõt. Baret, mis enda ümbruses
pehul teemides andis ^{pehul, mis kaitsetes} "de Lafontaine" valmi mil ^{ne} õpilastele
oli antud, teistele mitte. Kõikides võib tõesti ka, kui nad võt-
selle teem, kui "Neva" (A. Netchayeffi ümbruses) just need õpilased,
mis ülevad mõt. "Neva" valdaval vägususele selle tõesti, kui need, kes

3. Kui töid on daris mitmelt klassilt, siis tuleb
 ühesame anda kõrges nesis ühel ajal, et õpilased vahetajal
 inimestega ^{koos} ~~==~~ püütudes sellest ei saaks riäksida.

4. Kui töid kogutakse mitmest koolist või
 mitmelt teemilt, siis peaks see rga kord formuma võt-
 mahvult ühel ja samal kellajal, kuna õpilaste vöi-
 mus, mis töödile suuresti mõju avaldab, kogu
 pöera jooncul pole ^{intelligene} ~~intelligene~~.

Arvise vötte, et ühed õpilased melsamini rögusvad
 ühelt, teised teisele teemile üng et teemi melda mis vöi
 mittemeldimis ühel sama õpilasegi pures on kergesti muni-
 tur (vt. näit. Pfeiffer 16), on vöga rökant autori kohta
 teha juldusi üheassa kütöi põhjal. „Kui tahame, et
 katsumend end tõesti tiüütselt ülal peakod, siis
 peab nül võimaldama end mitu korda endi omapäi-
 rasus näidata ja teemid peavad olema valitud
 mis, et rgal rökusil, ühel enam sille, teisel teise üles-
 ande pures võimalus on antud end oma loomu

1) Sille vönde vastu patustavad vöga mitmed munged,
 m.s. ka Bonseman (See Ingrid m. eiegenen Urteil), mispärast ralkus
 ferk, kas koolidevahelised differentiaad vabalt pole tngitud jät
 rünkustest pühksrökendist kavaltegnistest.

kohaselt väga ilada.¹⁾

Kuna endaspeeldis-konfööde jures tekkinud
 tingimuste raskus on vähem tähtis, võivad sellest
 nimetatult arvesse tulla ka koolused konfööde.

¹⁾ Pfiffer, lhx. 18.

Materjali kasutamine.

Palju keerulisem, kui materjali kogumine on ule otstarbekohane kasutamine, läbivõtamine. Siin teatavasti on hädasht kas jääda pinnapääle, s.o. mitte võxi materjali unarusi ära kasutada või taas sellest lugeda välja lüga palju, enam, kui see taliselt sisaldab. Mõliselt noorsoo kirjanduslikkude väljenduste psühholoogisel läbivõtmisel võib eritleda 4 meetodi: analüüsiv, tolgibev, tüpsuv ja registreeriv (statistiline). Mõlne nist kunagi kord paremini võib näle, olnud materjalist ja muustavast probleemist.

(Psühho-)Analüütilise meetodi tarvitajad lugemend antud materjalile üldusega, et selles konventionealsite symbolite kaudu väljenduvad alateaduse torjutud ilamused. Enam, kui to materjalis, huvitavad need just need ilamused ja nende objektivaatsooni tied,

mille selgitamiseks nad antud materjali korral psühh-
analüütilise normaalskemi ~~alusel~~ alusel tarvitavad
autori eluloo kirjeldusi (põlvareamatuid), autori asotsia-
tsioonide teostes esinevate sümptomite ja sündmuste jms.
Arusaadavalt üldab selle meetodi kasutamise psühh-
analüütilise doktriini omakehvõttu. Üldse on ta tarvit-
amine mõeldav ainult haruldaste loomingu, kuides
määrat ka põlvareamatute juures, kuna protokollid
and loomingu end sel teel üldse kasutada ei läse. ⁹

Tõlgitava (deutendi) meetodiga on meil
tegemist siis, kui materjali kasutatakse osuliselt ja
otsekohelise viisi, nagu ta on antud, otsekui tunnistust või
põlvikut, üldades, et selles väljendatud objektiivselt vastab
tõele. Arusaadavalt see meetod on rakendatav peamiselt
endekirjeldiste suhtes. O. Kuppky, Ch. Bühleri ja nende
järglaste põlvareamatu-uuringute näol see meetod on leid-
nud rohket ja tagajärgesat viljelemist.

Täpsemad meetodid otse antud materjali

¹⁾ Noorsoo loomingu suhtes üda teud on kirjeld S. Bernfeld teoses
~~aus für den Schöpfer~~ "Vom dichterischen Schaffen der Jugend."

hulgest kõrgpäält väga karakterised, tüüpilised tervised, püüab eristada nende struktuuri ja vaatleb nendele kordumist iluajamustel materjaliosades, olles huvitatud erinevate tüüpide arvulusest vahetsest, selle muutumiseast vastavalt soole, vanusele, aedekusele j. m. figuretele. Pääsajal-kult on see kasutatav kriteerium juures, mille autorid ja teoreetisidmused meile teada, kuid ka spontaanse kirjanduse loomingu vaatlemisel võt seda hää eduga rakendada. Selle meetodi parimat rakendust võime näha Th. Valentinieri teoses „Die Phantasie im freien Aufsatz“, kus selle tegeliku harutamise kohta m. s. võime lugeda: „Meie algame loomingu uurimisest ... sellega, et me karakterised fantaasiavakujutused kogume, nende tüüpilise ja omipärase hõlme tõenduse järele katsume ja need nende vahetse suurema tervise - fantaasia mõne loominguiloo ja loominguuuega - mõista püüame“ (lk. 12). Sellal, kui statistilise meetod korrald kriteeriumi kohtleb võrdsema, mis hõlmele on karakterne, tüüpiline, püüakse hääda ja tüüpi üldelust, põhimõtteolu ja struktuuri. Vahetse näide varal ja tüüpi kohta võime saada jaldi kogu materjalist,

kuna statistiline meetod parimalgi juhul ammas väärtusliku
 olemuslikust. Ent selle meetodi põhjuseks on, et ta tule-
 mused on lünga uldused ja subjektiivsed: määrguste tüüpide
 eristuses on võimata jõustada objektiivsust ^(ja vältida subjektiivsust) kriitiliselt.

Statistiline meetod asetab päärohu mater-
 jali klassifitseerimisele (mitte tüpiseerimisele) ja siis iga klassi
 esinemise sageduse ning sellekohaste arvuliste vahetuste
 vaatlemisele. Seejuures võib käia kolme teed: kui võtame
 klassifikatsiooni aluseks kriitöö kirjelduse, ta võimali-
 ses ja vormilises iseloomulikkuses, siis on tegemist totalisee-
 riva statistikaga, jagame ta aga iseloomu- ja vormilisteks,
 algsuhte- või vormilisteks ja vaatleme nende kompo-
 nentide arvulist vahetust iga kriitöö ja iseloomu korra,
 siis võime seda nimetada atomiseerivaks statistikaks.
 Kolmas võimalus, mille nimetame laetlevaks statistikaks
 seisab selles, et me kriitööid ei lahasta mitte algsuhte-
 komponentideks, vaid registreerime ainult, misomugustis töös ja
 kui sageli esinevad need huvitarvad motiivid.)

1) Karakterseks näitaks totaliseeriva stat. kohta on Binet uurinud,
 nd, atomiseeriva st. kohta - Cohn-Dieffenbacheri, Pfeifferi jt. omad,
 kum laetlevat stat. põhimõttelt harrastab A. Busemann (süü tegelane
 im eigenen Urteil).

Totalseeriva statistika juures esneb sama puudus, mis tipiseerivagi meetodi juures: tulemused on liiga üldised, peenemad nüansid jäävad varju. Eriti kui seda meetodi tarvitada noorsoo spontaanse loomingu vaatlusel (nagu on teinud Fr. Geis), tekitab kahtlus, mis orgu-
 xega me näit. klassifitseerime siin luuletuse erootiliseks, teise looduskorjeldiseks, kolmanda sündmuskirjeldiseks, kui kõik need elemendid, võib olla, esinevad ühes ja samas luuletises. Mõlmine neist kunagi kind on ülekaalus, pole alati mitte kerge otsustada, eriti pisemates proosatükkides. Kiriõendi juures seda tüüpi on kind (atomiseeriva statistika korral) ka Cohn-Driffenbacher - mõliste raskuste ja kui raskete tulemustega, seda võime näha nende tiitres (lk. 109 j. j.) Kelle- ja sõlmurimisel see meetod üldse meenalt saab olla rõõmses.

Atomiseeriv statistika vaatlumata palgu enam tundab tungida teose detailidesse ja jälgida selle mõttelist ning sõltelst inventaari, ent sel tüüpi jaoks taas haaramata teose üldstruktuur, seda kindel põhimeeleolu. Tõsiarvaga tuleb arvestada tegelike raskustega teose ato-

miserimisel - komponendidele jagamisel. Kõrgepäält: mis
 võtta jagamise aluseks - kas pöördumad mõtteühikud (Leclère),
 või veeimõtted (Pfeiffer), laused (Cohn-Dreppenhauer, Graucob;
^{õeldised}
~~õeldised~~ (Angaben, - Stern, Bausemann, j.t.) v.m.? Lausete
 jagamine kahtlemata on võimaliku asi, kus nemad
 just ongi nurumise eesmärgiks (Graucob), kuid võimalise vaatlus-
 e juures sellest vaevalt oleks kasu, kuna mis lause
 võib sisaldada sageli mitu mõtet ja ümberpöörduvalt - mis
 mõte enda alla võtta mitu lauset. Järele võtaks, mille
 all mõtleme ühesugused elementaarsed üksused, mis endas
 kalle sisaldavad mingi mõtteühiku, ent mida enam ei saa
 jagada osadeks.

Nend komponentide tuleb mis või teinuti klassifitseerida,
 et saada kokkuvõtteid, ent siis peaksime mitte raskesti
 vastu. Sõnastuse ühesugused õeldised võivad võimalikult
 omasti olla erinevad ja nende asetamine sõlme rühmitamiseks
 vääraks poldi. Kui näiteks laps kirjutas: „Mees elab baldpad“,
 mis elab laida võtta teinuti lobi, kui noorur või tõrvas-
 vann, kes võib olla, sama sõnastust harvab retoorilise
 võttega. Vahet nende vahel saab teha ainult ^{hele} ~~vahe~~

üldintentsiooni põhjal, see aga tööb saas sisse subjektiivse
momenti, mida atominiseeriv statistika muudab just piinab
vältida.

Atominiseeriva statistika on rakendatav esijoomus
sisse: ainult kriteeride määramisel ja sisse see, hoolimata raskus-
ast, on suurel määral käideldavaks teinud, nagu m.s. näeme
sülasel põhjapanevate uurijate töös (Pfeiffer, Cohn-Dreffer-
bacher, Stern j.t.)

Ka loetlev statistika võib osutuda viljakaks,
m.s. alles kolpsam rakendada, see võimaldab suuremate
materjalihulkade läbivõtmise. Eriti sobib ta näil korraldada,
kui uurimuse pärisel langeb ainult ^{antud} isikutele (materjale
isikutele mõeldud). (Karakteristiks märgitaks selle meetodi
rakendamise kohta on A. Buschmanni „Die Jugend im org.
Mittel“, Frosch-Dietzeri „Die religiöse Entwicklung der Jugend-
leben“, M. Kilchner-E. Lau „Berliner Jugend und Krimi-
nalliteratur“ (eriti see osa, mis käsitleb kriminaalsugude
isikukomponente, lhek. 42-74). Loetleva statistika parmu-
nes on m.s. ka see, et ta on rakendatav ^{ka} spontaanse
loomingu ja pööravaamatute uurimisel, mis hõlmasi sisse

linelt kui ka keelel- ja stilistiliselt sisukohalt. Juhul aga, kui tahame saada kriitilise üldinventuuri, s.o. ülevaade koost komponentidest. ja selle põhjal määrata autori kuulsuse väärtus või teosi tähtsus, peab see meetod meid hõlma.

Arusaadavalt pole mingid täpsustused ees nimetatud meetodi võtmegevade tarvitamisel või nende seksuaalsete kombinatsioonide, mis nagu muutus küsimus ja allikmaterjal seda kunagi kindlalt nõuab, seda enam, et need meetodid ise on alles võrdlemise kindlaks kujunemata, ^{mis} ~~ja~~ gale autorile peab võrdlemise suure otsemõtte ja eksimiste vabaduse, vabaduse, mida iramaani pole jätnud kasutamata peaaegu ükski noorsoo kirjandusliku loomingu muudatist või selle kasutajast psühholoogia allikmaterjalina.

Tarvitatud kirjandus.

- Baerwald, R. Experimentelle Untersuchungen über Muterforsicht und Selbsttätigkeit. *ZangPs.* 2. 1909.
- Baumgarten, Fr. Die Lüge bei Kindern und Jugendlichen. *BhZangPs.* 15. 1917.
- Beier, K. Eine exakt-pädagogische Studie mit Kinderaufsätzen. *Leipziger Lehrerzeitung.* 1902/3.
- Bericht d. Kongr. für Kinderforschung und Jugendfürsorge Berlin 1906. *Beier, Langensalza, 1907.*
- Bernfeld, S. Im Archiv für Jugendkultur. *ZangPs.* 8. 1914.
- " — " Vom Gemeinschaftsleben der Jugend. *Int. Ps. Verl., Wien, 1922.*
- " — " Vom dichterischen Schaffen der Jugend. — — — 1924.
- " — " Historische Jugendtagebücher. *ZangPs.* 22. 1928.
- Binet, A. Henri, V. La psychologie individuelle. *L'année Psychologique* 2. 1895.
- " — " Description d'un objet. *L'année Psychol.* 3. 1896.
- " — " Description d'une cigarette. *Revue de Psychiatrie et de Psychol. Expér.* 1897.
- " — " L'observation et l'imaginaire. *L'année psychol.* 7. 1901.
- " — " Le vocabulaire et l'idéation. *Revue Philosophique.* 54. 1902.
- " — " L'étude exp. de l'intelligence. *Baerwald, Paris, 1903.*
- Blüher, H. Wandervogel I, II. Kampmann u. Schnabel, Posen, 1922.
- Bohne, G. Die religiöse Entwicklung der Jugendlichen in der Reifezeit. *Leipzig, 1922.*
- Bondy, C. Die proletarische Jugendbewegung in Deutschland. A. Saal, *Laubach, 1922.*
- Braun, O. Aus nachgelassenen Schriften eines Frühvollendeten. *Berlin, 1920.*

- Bruckner, K. Über die Erreichbarkeit der Aussage. *ZangPs.* 3. 1910.
- Bühler, Ch. Das Seelenleben des Jugendlichen. 5. trakt. S. Fischer, Jena, 1929.
- " — " Zwei Mädchen tagebücher (1. trakt. ¹⁹²² 2. Tagebuch eines jungen Mädchens). Quellen u. Studien z. Jugendpsych. 1. S. Fischer, Jena 1927.
- " — " Zwei Knaben tagebücher. Qu. u. St. z. Jugendpsych. 3. S. Fischer, Jena 1925.
- " — " Das Märchen und die Phantasie des Kindes. *BhZangPs.* 17. 1918.
- " — " Jugend und Kunst. *Zeitschr. f. Ästhetik u. allg. Kunstwiss.* 20. 1926.
- " — " Die Schwärmeri als Phase der Reifzeit. *ZPs.* 100. 1926.
- " — " Kindheit und Jugend. S. Kitzel, Leipzig, 1928.
- Bühler, Ch. und Haas, Joh. Gibt es Fülle, in denen man liegen muss? *Wiener Arb. z. psych. Ps.* 1. Deutsch. Verl. f. Jugend u. Volk, Wien 1925.
- Bühler, Karl. Die geistige Entwicklung des Kindes. 4 trakt. S. Fischer, Jena 1924.
- " — " Die Krise der Psychologie. (Jena, 1927. (2. H. 1929).
- Burkhardt, H. Kinderherz. *Pod. Mag.* 860. 1921.
- Busseman, A. Über die lyrische Produktivität und Lebensablauf. *ZangPs.* 26. 1926.
- " — " Die Sprache der Jugend als Ausdruck der Entwicklungs-
rhythmik. Qu. u. St. z. Jugendpsych. 2. S. Fischer, Jena 1925.
- " — " Die Jugend im eigenen Urteil. Langensalza, 1926.
- Cohn, J. & Driffenbacher, J. Untersuchungen über Geschlechts-, Alters- und Begabungsunterschiede bei Schülern. *BhZangPs.* 2. 1911.
- Dehn, G. Die religiöse Gedankenwelt der Proletariatsjugend. Berlin, 1923.
- Döring, M. Tagebücher Jugendlicher, als Quellenchriften zur seelischen Entwicklung. *Wissensch. Beilage z. Leipz. Lehrz.* 114. 1921.
- Dyloff, A. Über das Seelenleben des Kindes. ^{Frankfurt} Bonn, 1. H. 1904, 2. H. 1911.
- Fairster, F. W. Jugendseele, Jugendbewegung, Jugendziel. Rotapfelverlag, München, 1923.

- Freud, S. Psychoanalytische Studien an Werken der Dichtung u. Kunst. *Int. Ps. Verl., Wien 1914*
 Fuchs, H. Die Sprache der Jugendlichen im Tagebuch. *ZangPs.* 29. 1928.
- Giese, Fr. Das freie literarische Schaffen der Kinder und Jugendlichen I, II.
BhZangPs. 7. 1. u. 1914, 2. H. 1928.
- " — " Die öffentliche Persönlichkeit. Leipzig, 1928.
- Graucob, K. Über formale Eigenschaften des Sprechens und der Sprache
 in der Reifezeit. *ZpsdPs.* 30. 1929.
- Gruhle, H. W. Selbstbiographie und Persönlichkeitsforschung. Ber. über d. Kongr.
 f. exp. Psychol. in Leipzig 1923. S. Fischer, Jena, 1924.
- Hall, St. Adolescence. I, II. London, 1905.
- ~~Hugge, Hugo Zum Tage der Bese~~
- Hindl, R. Die Zuverlässigkeit von Signalelementsäussagen. *H. Gross' Archiv*
 f. Krim.-Anthropol. 33. 1909.
- Hering, B. Die religiöse Haltung proletarischer katholischer Jugend
 Berlins. "Jugendführung" 16. 1929.
- Hetzler, H. Der Einfluss der negat. Phase auf die literarische Produktion
 u. soz. Verhalten pubertätstend. Mädchen. *Bm. u. St. z. Jugend* 4. S. Fischer,
 Jena, 1926.
- " — " Systemat. Dauerbeobachtungen am jugendl. überd. Verlauf der negativen
 Phase. *ZpsdPs.* 27. 1928.
- " — " Der Einfluss der sex. Ersterlebnisse auf das Seelenleben. *ZpsdPs.*
 30. 1929.
- " — " Kindheit und Armut. S. Kugel, Leipzig, 1929.
- " — " und Frick, Fr. Die religiöse Entwicklung des jugendlichen.
ArgesPs. 62. 1928.
- Haesch-Ernst, L. Beitrag z. Psychologie der Schulkinder beim Betrachten der Bilder.
Deutsche Psychologie 1, 2, 3. 1917, 1918, 1920.
- Hoffmann, M. u. Risch, B. Vergleichend-psychologische Untersuchungen
 über Aufsätze von Schülern u. Schülerinnen der Volksschule.
ZangPs. 9. 1915.
- Hoffmann, W. Die Reifezeit. Quelle u. Meyer, Leipzig 1922. (3. H.)
- Hug-Hellmuth, H. Tagebuch eines halbwüchsigen Mädchens. *Int. Ps. Verl. Wien, 1922*
- Illge, W. Beiträge zur religiösen Identitätsfähigkeit des Grundschul-
 kindes. *ZpsdPs.* 30. 1929.
- Kelchner, M. u. Lau, E. Die Berliner Jugend und die Kriminalliteratur
BhZangPs. 42. 1928.

- Kesling, M. Ideale im höheren Jugendalter. Zpsych. 20. 1913.
- " — " — Über die Probleme der Jugendlichen. Zpsych. 21/1920.
- Kohl, A. Pubertät und Sexualität. C. Kabitsch, Würzburg, 1911.
- Krug, J. Kritische Bemerkungen zu dem Tagebuch eines halbverwachsenen Modells. ZangP. 22. 1926.
- Kropob, C. Импульсивное поведение детей. Вестн. Восточн. 1916.
- Kupky, O. Zur geistigen Entwicklung des Jugendlichen. Neue Bahnen 33. 1922.
- " — " Tagebücher von Jugendlichen als Quellenschriften zur Psychologie der Reifezeit. Pod-Psychol. Arb. aus d. Institut d. Leipz. Lehrerverein, 13. 1924.
- " — " Die religiöse Entwicklung von Jugendlichen. AngP. 49. 1925.
- " — " Jugendleichenpsychologie. Leipzig, 1922.
- Käster, H., ^(Vieland) Erziehungsprobleme der Reifezeit. An. u. Meyer, Leipzig, 1925.
- Lau, E. Beiträge zur Psychologie der Jugend in der Reifezeit. Langenwalsa 1924.
- " — " Berlin Jugend und ihr Beruf. Berlin, 1923.
- Leclère, A. Description d'un objet. L'année psychologique 4. 1898.
- Léclaz, H. L'orientation d'esprit dans le témoignage. Archives de Psychologie. 14. 1914.
- Lem, M.H. Kinderaufsätze und Zuverlässigkeit der Zeugnisaussagen. ZangP. 4. 1911.
- Levien, M. Über Psychologie der Aussage. Zpsych. 6. 1899.
- " — " Über die Phantasie der Schul Kinder. Pod. Mag. 393. Beyer, Langenwalsa 1910.
- Meumann, E. Vorlesungen zur Einführung in die experimentelle Pädagogik I, II, III. W. Engelmann, Leipzig, 1922.
- Monroe, W.S. Die Entwicklung des sozialen Bewusstseins der Kinder. Ziegler-Zehende Sammlung v. Abhandl. u. d. Gebiet d. psych. und Physiol. 3. Berlin, 1899.
- П. И. Импульсивное поведение. Психологический вестн. 1917.
- Piréz, B. L'art et la poésie chez l'enfant. F. Alcan, Paris, 1888.
- Pfeiffer, L. Eine Methode zur Feststellung qualitativer Arbeitstypen in der Schule. Ber. über d. 2. Kongr. f. exp. Psych. in Würzburg, Leipzig, 1907.

Pfeiffer, L. Exper. Untersuchungen über qualitative Arbeitstypen.

Mod. Monogr. (E. Neumann) S. Leipzig, 1908.

Piaget, J. Le langage et la pensée chez l'enfant. ^{Deutschausg. Kistler, München} ~~Paris~~ 1923.

Rahn, F. Gedichte meiner Buben. Soltenburg: Kirjast. Stuttgart, 1926.

Revesz, G. Das frühzeitige Auftreten der Begabung. ZangPs. 15. 1921.

Rohde, M. Zungenaussagen gestörter Kinder. ZangPs. 2. 1909.

Родрусов, К. Сопременное состояние психологии. Психол. н.

Schmidt, F. Exp. Unters. üb. d. Hausaufgaben d. Schulkinder. ^{Semin. 1917.} AngsPs. 3. 1905.

Schneerson, F. Psychologie des intimen Kinderlebens. Scherzwe n. Sohn, Berlin, 1929.

Schreier, A. Die alten Kinderreime. ZKi. 12. 1902.

Schrenk, F. Die kategoriale Beschaffenheit d. Schüleraussagen. Deutsche Psychologie

Schröbler, E. D. Die Entwicklung der Auffassungskategorien beim Schulkinder. 1, 2. 1917/18, 1919/20.

Spranger, E. Kultur und Erziehung. Am. u. Meyer, Leipzig, 1922.

" — " Psychologie des jugendalters, " — " — 1928.

Stern, W. Zur Psychologie der Aussage. Ztschr. f. d. ges. Strafrechtswissensch.

" — " Beiträge zur Psychol. der Aussage I, II. Barth, Leipzig, 22. 1902. (Kraus-
Anzeig. d. Ges.)

" — " Jugendliches Seelenleben und Krieg. BZh. ZangPs. 12. 1915.

" — " Die Ausstellung z. vorkommenden Jugendkunde der Geschl. Breslau, 1913. Teubner, Leipzig, 1913.

" — " Differentielle Psychologie. Barth, Leipzig, 3 H. 1921.

" — " Die Intelligenz der Kinder u. Jugendlichen u. die Methoden ihrer Untersuchung. Am. u. Meyer, Leipzig, 1928.

" — " Anfänge der Reflexität. Am. u. Meyer, Leipzig, 1925.

" — " Psychologie der frühen Kindheit. Am. u. Meyer, Leipzig, 3 H. 1923.

" — " Über die Intelligenz-Stadien und Typen beim Aussagevermögen.

Stern, Cl. u. W. Die Kindersprache. Barth, Leipzig, 1922.

Traue, G. Das Dorfkind und sein Herdland. Buchermann, Göttingen. 1927.

Turner, O. Reifealter I, II. f. Kleinhardt, Leipzig 1924.

Valentin, Th. Die Phantasie im freien Aufsatz der Kinder und Jugendlichen. BZh. ZangPs. 13. 1916 (2 H. 1920).

Voss, J. D. Stufen der geistigen Entwicklung. ZangPs. 18. 1921.

- Vos, H.B.Z. Beiträge zur Psychologie der Aussage bei Schulkindern. ZangPs. 4. 1911.
- Wergel, W. Vom Verbrechen der Jugendverbrechen. Pod. Monogr. 26. 1926.
- Wilser, K. Verbotene Schülerpoesie. ZKi. 15. 1910.
- Wolodkowitsch, N. Eine Untersuchung d. höheren Geistesfähigkeiten bei Schulkindern. ZpodPs. 8, 9. 1906, 1907.
- Buschner, A. Zur Psychologie der Aussage. ArgPs. I, 1903.
- Ziller, T. Das Kind und Volkspoesie. Jahrb. d. Vereins für Wissenschaftliche Pädagogik. 4.
- Zillig, M. Zur Psychologie des dichterischen Schaffens der Kinder. ZPs. 112. 1929.

Literaturverzeich.

- ArgPs. - Archiv für die gesamte Psychologie.
- BhZangPs - Beiträge zur Zeitschrift für angewandte Psychologie.
- ZangPs - Zeitschr. f. angewandte Psychologie.^{Suppl.}
- ZKi - Zeitschrift für Kinderforschung.
- ZPs - Zeitschrift für Psychologie.
- ZpodPs - Zeitschrift für Pädagogische Psychologie.